

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet en rad motionsyrkanden om kulturmiljöfrågor. Yrkandena har väckts dels med anledning av proposition 1998/99:114 Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål, dels under allmänna motionstiden åren 1998 och 1999.

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om ett klargörande av ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården mellan den centrala, regionala och lokala nivån. Utskottet, som anser att ansvarsfördelningen är tydlig och på det hela taget fungerar väl, hänvisar bl.a. till den förskjutning mellan de olika nivåerna som gjorts i detta hänseende under 1990-talet. Även förslag som syftar dels till att skilja den arkeologiska undersökningsverksamheten (UV) från Riksantikvarieämbetet (RAÄ), dels till en mer långtgående renodling av RAÄ avstyrks av utskottet. Utskottet hänvisar till att det inom Kulturdepartementet pågår en översyn av formerna för den arkeologiska uppdragsverksamheten och förutsätter att associationsformen för UV därvid uppmärksammas.

Även motionsförslag om att en sammanslagning av RAÄ och Naturvårdsverket skall utredas avstyrks. Utskottet finner inte anledning att ånyo utreda förutsättningarna för en sådan sammanslagning. Vidare avstyrks ett förslag om en utredning om den regionala verksamheten inom kulturmiljöorganisationen. Utskottet hänvisar till att krav redan ställs på att statligt stödda institutioner inom sektorn skall redovisa vilka insatser som görs inom kulturmiljöområdet. Ett förslag att länsstyrelsernas personalbehov inom kulturmiljöområdet skall utredas avstyrks med hänvisning till att länsstyrelserna har möjlighet att själva avgöra vilka prioriteringar som behöver göras inom givna ekonomiska ramar.

Utskottet avstyrker motionsyrkanden där det föreslås att kulturminneslagen (KML) förs in i miljöbalken, att kostnadsansvaret för markägaren bör begränsas vid arkeologiska undersökningar, att en reglering skall införas i KML som möjliggör avyttring av föremål från arkeologiska massfynd samt att regler om tidsbegränsad hobbylicens för metallsökare införs.

Motionsförslag om att RAÄ skall redovisa hur arkeologiskt material tas om hand avstyrks. Utskottet hänvisar bl.a. till RAÄ:s verkställighetsföreskrifter och allmänna råd utfärdade med anledning av bestämmelser i kulturminneslagen. Utskottet avstyrker även ett förslag att fornyfynd skall placeras i närheten av fyndplatsen. Utskottet anser att gällande bestämmelser i

KML och den praxis som tillämpas vid RAÄ på ett tillfredsställande sätt beaktar olika hänsyn och avvägningar som bör göras i detta hänseende.

Utskottet avstyrker en rad motionsyrkanden om att riksdagen skall uttala sig om olika slag av skydd för enstaka, kulturhistoriskt intressanta objekt. Utskottet hänvisar därvid till att det enligt plan- och bygglagen (1987:10), KML och miljöbalken ankommer på andra instanser att besluta i sådana ärenden. Utskottet anser vidare att det inte finns skäl att ändra på gällande ordning beträffande beslut om fördelning av statsbidrag till kulturmiljövård och avstyrker därmed motionsyrkanden om att riksdagen skall besluta om bidrag till olika objekt. Utskottet avstyrker också motioner om inventering av efterkrigstidens bebyggelse, satsning på byggnadsvård, bevarande av veteranbåtar och bidrag till hembygdsforskning.

Frågan om en långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga kulturvärdena tas upp i ett motionsyrkande. Utskottet avstyrker motionsyrkandet med hänvisning till riksdagens ställningstagande förra året beträffande den kyrkoantikvariska ersättningen. Utskottet avstyrker vidare ett motionsyrkande rörande länsstyrelsens uppgifter avseende kyrkliga byggnadsminnen.

Tre motioner innehåller förslag om att Falsterbonäset, Ystad, Eksjö och det skånska slotts- och sjölandskapet skall föras upp på Unescos världsarvslista. Utskottet anser att det inte bör ankomma på riksdagen att ta ställning till om vissa objekt bör tas upp på listan.

Motionerna

Motion väckt med anledning av proposition 1998/99:114

1998/99:Kr37 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av kulturmiljöpolitiken,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att låta utreda Riksantikvarieämbetets uppdrag och organisation,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kulturmiljöfrågorna bör ingå i miljöbalken,

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998

1998/99:Kr201 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Falsterbonäset på Unescos världsarvslista.

1998/99:Kr202 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Ystad och Eksjö på Världsarvslistan.

1998/99:Kr216 av Jerry Martinger (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av licens för metallsökare.

1998/99:Kr219 av Jan Backman och Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det skånska slotts- och sjölandskapet skall nomineras till Unescos världsarvslista.

1998/99:Kr244 av Birgitta Carlsson och Agne Hansson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i kulturminneslagen.

1998/99:Kr245 av Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kostnadsansvar vid fynd av fornlämningar.

1998/99:Kr247 av Lennart Fridén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring i fornminneslagen för att stödja finansiering av Götheborg III.

1998/99:Kr249 av Göran Magnusson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av statligt stöd för bevarandet av linbanan mellan Forsby och Köping.

1998/99:Kr256 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av nya organisatoriska lösningar på kulturmiljöområdet,

1998/99:Kr264 av Rosita Runegrund (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pröva kulturminneslagen mot äganderätten.

1998/99:Kr266 av Kaj Larsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandeprogram och finansiering av icke aktiva fiskehamnar.

1998/99:Kr267 av Lennart Värmbjörk och Lennart Beijer (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att bevara smalspåret Växjö–Västervik.

1998/99:Kr274 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om Riksantikvarieämbetets dubbla uppgifter,

1998/99:Kr275 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

29. att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts uppdrar åt regeringen att utreda om och hur verksamheten inom kulturmiljöorganisationen genomförts regionalt,

30. att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts ger regeringen i uppdrag att ställa krav på Riksantikvarieämbetet att redovisa hur det arkeologiska materialet har tagits och tas om hand,

1998/99:MJ777 av Göte Jonsson m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kulturminneslagen.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandefrågor.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999

1999/2000:Kr202 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Falsterbonäset som världsarv.

1999/2000:Kr206 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda om staten återigen borde överta det ekonomiska ansvaret för småhamnar längs Sveriges kuster.

1999/2000:Kr207 av Gunnel Wallin (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att fornfynd bör placeras nära fyndplatsen.

1999/2000:Kr208 av Ewa Thalén Finné och Cecilia Magnusson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försäljning av delar av arkeologiska fynd.

1999/2000:Kr225 av Erik Arthur Egervärn och Sven Bergström (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till hembygdsvård och lokalhistorisk forskning.

1999/2000:Kr226 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av fortsatt restaurering av Vinäs slott, Kalmar län.

1999/2000:Kr251 av Rosita Runegrund och Fanny Rizell (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kulturmärkning av fyren Pater Noster.

1999/2000:Kr252 av Anders G Högmark och Kent Olsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att vidta åtgärder för att på lämpligt sätt få Pater Nosters fyrplats klassad som kulturminne av riksintresse med därtill hörande möjlighet att inom ramen för satsningen på industrisamhällets kulturarv bidra med finansiering av erforderlig renovering.

1999/2000:Kr253 av Tuve Skånberg (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skydda Österlens fiskelägen enligt kulturminneslagen.

1999/2000:Kr254 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ökad kunskap om vårt båt- och tillvaratagandet av detsamma.

1999/2000:Kr301 av Kaj Larsson och Ulla Wester (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning och finansiering av icke aktiva fiskehamnar.

1999/2000:Kr302 av Sonia Karlsson och Berndt Sköldestig (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Vadstena slott bör betraktas som riksarv.

1999/2000:Kr303 av Sonia Karlsson och Berndt Sköldestig (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Borghamnsskolan med hamnanläggning bör förvaltas av staten som statligt byggnadsminne.

1999/2000:Kr304 av Charlotta L Bjälkebring (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till hur utmarker på Öland kan räddas för eftervärlden.

1999/2000:Kr313 av Inger Davidson m.fl. (kd) vari yrkas

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en långsiktig plan för finansiering av kyrkliga kulturvärden,

1999/2000:Kr315 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att utreda om länsstyrelsernas personella resurser är tillräckliga,

1999/2000:Kr317 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av nya organisatoriska lösningar på kulturmiljöområdet,

1999/2000:N388 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om byggnadsvård,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkets kyrkor.

Inledning

I detta betänkande behandlas motioner om kulturmiljövård väckta dels under föregående riksmöte, dels under innevarande riksmöte.

Som ett led i arbetet med uppföljning av riksdagens beslut har utskottet nyligen vid ett studiebesök på Riksantikvarieämbetet informerat sig om aktuella frågor på kulturmiljöområdet.

Organisationen inom kulturmiljöområdet

Bakgrund

Grunden för kulturmiljövården är ytterst de nationella mål för kulturpolitiken som riksdagen beslutade om hösten 1996 (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Av dessa är främst målet ”att bevara och bruka kulturarvet” hänförbart till kulturmiljöområdet.

Regeringen har fastställt att följande övergripande mål skall gälla för den statliga kulturmiljöorganisationen, nämligen att

- bevara och förmedla (ursprungligen ”levandegöra”) kulturarvet,
- stärka den lokala kulturella identiteten,
- syfta till kontinuitet i utvecklingen av den yttre miljön,
- möta hoten mot kulturmiljön,
- bidra till att öka medvetenheten om estetiska värden och historiska sammanhang.

(Jfr prop. 1987/88:104, bet. KrU 1987/88:21, rskr. 1987/88:390.)

I proposition 1998/99:114 Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål föreslås att riksdagen skall godkänna följande nya övergripande mål för kulturmiljövården:

- ett försvarat och bevarat kulturarv,
- ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer och med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen,
- allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön,
- nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv.

Förslaget behandlas av kulturutskottet i betänkande 1999/2000:KrU7. Riksdagen kommer att besluta i frågan inom kort.

I lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., KML, slås fast att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö samt att ansvaret härför delas av alla. I lagen finns även bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Av lagen framgår att länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet och att Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har överinseende över kulturminnesvården i landet.

RAÄ är således central förvaltningsmyndighet för frågor om kulturmiljön och kulturarvet (jfr myndighetens instruktion 1997:1171 1 §), medan länsstyrelserna och de regionala museerna på den regionala nivån ansvarar för att

kulturarvet bevaras och brukas. Den centrala och regionala nivån samverkar sinsemellan.

Av regleringsbrevet för RAÄ för år 2000 framgår att arbetsuppgifterna inom kulturmiljövården uppdelas på fyra verksamhetsgrenar, nämligen

- myndighetsarbete,
- kunskapsuppbyggnad,
- vård,
- publikarbete.

Ansvar för de fyra verksamhetsgrenarna fördelas mellan den nationella nivån, dvs. RAÄ, och den regionala nivån, dvs. länsstyrelserna och de regionala museerna på följande sätt.

RAÄ svarar för centrala *myndighetsuppgifter*, fördelar till länsstyrelserna statliga bidrag för vård av byggnader, kulturlandskap och fornlämningar, handlägger ärenden om statliga byggnadsminnen, samordnar kulturmiljösektorn med andra samhällssektorer etc. Inom verksamhetsgrenen *kunskapsuppbyggnad* åvilar det RAÄ att leda och delta i arbetet med att bygga upp kunskapen om kulturmiljöer, kulturminnen och kulturföremål. Inom verksamhetsgrenen *vård* har RAÄ ett övergripande ansvar, bl.a. för att utveckla och bygga upp de tekniska och praktiska grunderna för vården av kulturminnena samt ge stöd och råd åt myndigheter, institutioner och enskilda i vårdfrågor. RAÄ:s arbete inom verksamhetsgrenen *publikarbete* går bl.a. ut på att på olika sätt sprida information om kulturmiljön och kulturarvet. RAÄ:s arbetsuppgifter framgår av myndighetens instruktion (SFS 1997:1171). Målen för de fyra verksamhetsgrenarna – liksom generella mål för myndigheten – preciseras i regleringsbrevet för år 2000 för RAÄ.

Här bör även nämnas att avdelningen för arkeologiska undersökningar (UV) inom RAÄ utgör ett separat verksamhets- och resultatområde som i sin helhet finansieras med avgiftsintäkter. UV:s arbete ingår i verksamhetsgrenen kunskapsuppbyggnad. (Den rådande uppdelningen av kulturmiljövårdsarbetet i fyra verksamhetsgrenar och den roll- och ansvarsfördelning som här redovisats överensstämmer med innehållet i en promemoria som RAÄ upprättat 1995-04-19 med anledning av ett regeringsuppdrag.)

Länsstyrelsernas uppgifter inom kulturmiljöområdet framgår dels av länsstyrelseinstruktionen (SFS 1997:1258), dels av regleringsbrevet för år 2000. I instruktionen slås fast att länsstyrelserna skall svara för den statliga förvaltningen i länet, i den mån inte någon annan myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter (1 §). Länsstyrelserna svarar för att länet utvecklas på ett sådant sätt att fastställda nationella mål får genomslag (2 §). Vidare anges i instruktionen att det skall finnas en länsexpert inom kulturmiljöområdet. Länsexperten skall, under länsstyrelsens ledning, ansvara för sakområdet (3 och 43 §§). Av regleringsbrevet framgår vilka effektmål som regeringen satt upp för länsstyrelserna. Ett av effektmålen innebär att länsstyrelserna skall ha en offensiv syn på kulturmiljöfrågorna lokalt och regionalt. Ett annat effektmål syftar till ett väl fungerande samarbete och en gemensam planering i det regionala kulturmiljöarbetet. Vidare anger regeringen i regleringsbrevet att länsstyrelserna i en rapport till regeringen skall göra en bedömning av samarbetet med respektive regionalt museum med utgångspunkt i en tydlig

roll- och ansvarsfördelning. Länsstyrelserna skall rapportera vad som har gjorts för att bredda och utveckla samverkan och bedöma resultaten.

Länsstyrelserna har arbetsuppgifter och ansvar inom främst tre av de ovan nämnda fyra verksamhetsgrenarna inom kulturmiljövården. När det gäller myndighetsansvaret kan nämnas att länsstyrelserna har tillsyn över kulturmiljövården i länet och beslutar enligt de flesta av bestämmelserna i kulturminneslagen, nämligen i fråga om byggnadsminnen, fornminnen och kyrkliga kulturminnen. Deras myndighetsansvar inom kulturmiljövården har utökats under 1990-talet, bl.a. genom att beslut om statsbidrag för byggnadsvård, fornminnesvård m.m. från anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård får delegeras till länsstyrelserna. Då det gäller verksamhetsgrenarna vård och publikarbete har länsstyrelserna ett övergripande ansvar för att insatser kommer till stånd, medan det konkreta arbetet i allmänhet utförs av de regionala museerna.

De *regionala museerna* svarar för verksamhetsgrenarna kunskapsuppbyggnad, vård och publikarbete. Särskilt då det gäller de båda senare verksamhetsgrenarna sker detta i varierande omfattning och med varierande inriktning.

Enligt förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet syftar statsbidraget till de regionala museerna till att stödja museerna i deras uppgift att samla in, bearbeta och förmedla kunskaper om regionens kulturarv, dess konstutveckling samt om samhället och miljön i övrigt. Bidraget skall också ge museerna möjlighet att ta det ansvar för kulturmiljöarbetet som vilar på dem (4 §).

Statsbidraget till de regionala museerna anvisas under anslaget H 3 Bidrag till regionala museer. Medlen fördelas av Statens kulturråd. Särskilda regler gäller för fördelningen av statsbidrag till de regionala museerna i de s.k. försökslänen, dvs. Kalmar, Gotlands och Skåne län. Statsbidraget för kulturmiljöarbetet vid de regionala museerna i dessa tre län anvisas under anslaget H3 Bidrag till regionala museer och fördelas av RAÄ efter samråd med Kulturrådet. Statsbidragen i övrigt till de regionala museerna i försökslänen anvisas under anslaget A 4 Försöksverksamhet med ändrad regional fördelning av kulturpolitiska medel i enlighet med bestämmelserna i en särskild stödförordning (SFS 1998:305). Medlen under anslaget A 4 fördelas av de självstyrande organen i respektive län till de regionala institutionerna, däribland de regionala museerna.

Vidare bör nämnas att särskild ersättning utgår – med stöd av förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård – till de regionala museerna från länsstyrelsernas kulturmiljövårdsmedel, dvs. anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård, för vissa av de uppdrag som museerna utför. Medel utgår även från andra anslag som fördelas av länsstyrelserna.

Det bör i sammanhanget understrykas att länsstyrelserna har en självständig roll gentemot länsstyrelserna då det gäller kulturmiljöarbetet. (Se närmare härom prop. 1996/97:3 s. 158–159, bet. 1996/97:KrU1 s. 137–138 samt 4 § förordningen [1996:1598] om statsbidrag till regional kulturverksamhet.)

Det kan tilläggas att även *kommunerna* utför en grundläggande insats på kulturmiljöområdet på lokal nivå. Bland annat har de ett stort ansvar för skyddet av kulturmiljön enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen (SFS

Ansvarsfördelning inom kulturmiljöområdet, m.m.

I tre motionsyrkanden, nämligen motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 1, 1998/99:Kr256 (m) yrkande 7 och 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10, samtliga yrkanden i denna del, framför motionärerna övergripande synpunkter på *ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården*, som enligt motionärerna präglas av stor osäkerhet. Det skulle därför, menar de, vara önskvärt med ett klargörande av ansvarsfördelningen mellan den centrala myndigheten, länsstyrelser och regionala och lokala museer.

Utskottet har i ett tidigare avsnitt i detta betänkande i huvuddrag redovisat de bestämmelser som gäller för kulturmiljövårdsarbetet i landet och den uppdelning som gjorts mellan central, regional och lokal nivå.

Utskottet erinrar om att det under 1990-talet skedde en successiv förskjutning i roll- och ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården i Sverige. Arbetsuppgifter fördes då från den centrala myndighetsnivån, dvs. RAÄ, till länsstyrelserna. RAÄ:s verksamhet kom därigenom alltmer att koncentreras på ledningen av den samlade kulturmiljövården och kunskapsuppbyggnaden inom sektorn samtidigt som handläggning och beslut i löpande förvaltningsärenden överfördes till länsstyrelserna. Från och med den 1 juli 1994 får RAÄ delegera beslut om statsbidrag till kulturmiljövård och kulturstöd till ombyggnad till länsstyrelserna (från anslaget G 2). Vidare får länsstyrelserna fr.o.m. den 1 juli 1995 besluta om kyrkliga kulturminnen. Länsstyrelserna har tillförts ökade resurser för att klara de ökade uppgifterna.

Vidare erinrar utskottet om att den ansvarsfördelning för kulturmiljövården som redovisats i det föregående och som bygger på en rapport från RAÄ i april 1995 ännu gäller. Utskottet är medvetet om att förändringar av det slag som ägt rum inom kulturmiljövården under 1990-talet och som utskottet kort redovisat ovan är kraft- och tidskrävande. Först en tid efter det att förändringar genomförts kan resultaten utläsas. Regeringen kunde i budgetpropositionen för år 1999 konstatera att roll- och ansvarsfördelningen inom kulturmiljöorganisationen fortsatt att utvecklas i riktning mot ökad samsyn på mål och strategier för verksamheten bland de regionala företrädarna på länsstyrelser och läns museer. I flertalet län, menade regeringen, finns en samordnad syn på hur det regionala kulturmiljöarbetet bör organiseras. I vissa län finns det dock skäl att fortsätta att utveckla roll- och ansvarsfördelningen i enlighet med den redovisning som RAÄ lämnade i april 1995 (prop. 1998/99:1 utg. omr. 17 s. 100). I budgetpropositionen för år 2000 angav regeringen bl.a. att länsstyrelsernas samarbete med de regionala museerna fortsatt att utvecklas i riktning mot ökad samsyn i frågor som rör kulturmiljöarbetet i regionen. Regeringen ansåg också att länsstyrelsernas samarbete med museerna föreföll ha ökat i omfattning jämfört med tidigare år men att situationen i de olika länen skiljer sig åt och att det finns behov av fortsatt aktivt arbete för att ytterligare bredda och utveckla samverkan (prop. 1999/2000:1 utg. omr. 17 s. 110).

Enligt utskottets uppfattning visar det anförda att den ansvarsfördelning som råder på kulturmiljöområdet är tydlig och på det hela taget fungerar väl men att samverkan – främst på den regionala nivån – i vissa fall fortfarande kan förbättras. Styrningen från statens sida gäller de statliga institutionerna, dvs. RAÄ och länsstyrelserna, medan de regionala museerna har en självständig ställning gentemot staten. Det ankommer på RAÄ att som central myndighet med ett övergripande ansvar för kulturmiljövården i landet verka för att samspelet mellan kulturmiljöarbetets olika aktörer utvecklas ytterligare och får en fast form. RAÄ har i sin årsredovisning för år 1999 redovisat att ett kontinuerligt arbete i detta syfte pågår vid myndigheten och att ett internt arbete inom myndigheten har påbörjats för att ytterligare stärka samarbetsformerna inom kulturmiljöarbetet.

I sammanhanget är det intressant att notera att RAÄ träffat avtal med museerna i de tre s.k. försökslänerna rörande den statsbidragsrelaterade kulturmiljöverksamhetens inriktning, ett förhållande som utskottet berör även längre fram i detta betänkande.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 1, 1998/99:Kr256 (m) yrkande 7 och 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10, samtliga tre motioner i nu aktuella delar, bör avslås av riksdagen.

Förslag om *renodling av RAÄ:s uppdrag* behandlas i fyra motionsyrkanden.

I motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 1, 1998/99:Kr256 (m) yrkande 7, båda yrkandena i motsvarande delar, menar motionärerna att RAÄ skulle kunna fungera som en ren sektorsmyndighet utan vad som i motionen betecknas som egna genomföranderesurser. RAÄ skulle därvid ha möjlighet att sluta avtal med olika intressenter om kulturmiljöarbete. Statsbidraget till läns museerna m.fl. – som RAÄ enligt motionärerna skulle sluta avtal med – skulle kunna bestå av två oberoende delar, dels en del som fördelas av Kulturrådet, dels en del som fördelas av RAÄ efter ingånget avtal. Liknande tankar framförs även i motion 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10 i denna del.

I motion 1998/99:Kr274 (mp) anförts att det inte är rimligt att RAÄ både är tillsynsmyndighet över kulturmiljövården och självt deltar i arkeologisk undersökningsverksamhet. I motionen föreslås därför att dessa RAÄ:s dubbla uppgifter skall utredas (yrkande 40).

Som utskottet visat i det föregående har en viss renodling genomförts under 1990-talet då det gäller RAÄ:s arbetsuppgifter. Många av de arbetsuppgifter som tidigare åvilade myndigheten har nu flyttats från den centrala till den regionala nivån. Vidare har en genomgripande omorganisation av RAÄ genomförts under andra hälften av 1990-talet.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att det inom RAÄ finns en stor kunskapsbredd och kompetens för att myndigheten skall kunna motsvara de krav som bör kunna ställas på en central myndighet. Med en alltför långtgående renodling av verksamheten skulle den samlade erfarenhets- och kunskapsmassan som under lång tid byggts upp riskera att utarmas. Erfarenheter bl.a. från det nyligen avslutade SESAM-projektet har visat att RAÄ fungerat som ett viktigt stöd- och samarbetsorgan för många, framför allt i vård-, konserverings- och magasineringsfrågor (skr. 1999/2000:65 s. 28).

Då det gäller RAÄ:s arkeologiska undersökningsverksamhet, UV, har utskottet – som ett led i sitt uppföljningsarbete – vid ett besök nyligen hos RAÄ bl.a. erhållit information om de kraftiga volymsvängningar som präglar UV:s verksamhet. RAÄ:s uppdragsvolym minskade drastiskt under år 1999 till följd av nedgången i väg- och järnvägsbyggandet. Detta förhållande har därefter belysts av myndigheten i budgetunderlaget för år 2001, där RAÄ bl.a. konstaterar att det inte är möjligt att bemästra de volymförändringar som präglar verksamheten utan att detta slår igenom i UV:s resultat. Verksamheten har, uppger RAÄ, under år 1999 givit ett underskott om 14,6 miljoner kronor. På kort sikt måste UV:s fasta kostnader ytterligare minskas, anser RAÄ. Det krävs emellertid också ett långsiktigt utvecklingsarbete för att nå fram till stabila former för verksamheten. RAÄ avser att inleda ett sådant arbete under våren 2000. Det bör, skriver myndigheten, omfatta en utvärdering av den samlade uppdragsverksamhetens sätt att fungera sedan RAÄ:s föreskrifter till KML trädde i kraft år 1998 med avseende på länsstyrelsernas tillämpning, RAÄ:s stödfunktioner samt undersökningsinstitutionernas förmåga att utföra uppdragen.

RAÄ:s utredning bör enligt budgetunderlaget även behandla UV:s associationsform med utgångspunkt i önskemålet att UV skall kunna fungera som en stabil och normbildande aktör inom arkeologin. RAÄ bedömer att det är svårt för myndigheten att framdeles ta ansvar för en verksamhet som bedrivs under nuvarande villkor. Myndighetens utredningsarbete kommer, anför det, att bedrivas från utgångspunkten att uppdragsverksamhetens verksamhetsformer måste ändras i väsentliga hänseenden.

Utskottet har från Kulturdepartementet inhämtat att det inom departementet pågår en översyn av formerna för den arkeologiska undersökningsverksamheten. Ett skäl till översynen uppges bl.a. vara här nämnda stora variationer i uppdragsverksamheten. Ett annat skäl är de förändringar av 2 kap. KML som föreslås i proposition 1998/99:114 avsnitt 6.2 i fråga om överklagade beslut. Om riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring av KML kommer beslut i fornminnesärenden som nu överklagas hos regeringen att i stället överklagas hos förvaltningsdomstol. Enligt uppgift från Kulturdepartementet kommer denna ändring sannolikt att ställa krav på en tydligare rollfördelning för RAÄ:s del. (Prop. 1998/99:114 behandlas i bet. 1999/2000:KrU7.)

Utskottet har förståelse för att variationerna i den arkeologiska uppdragsmängden är ett stort problem för RAÄ och välkomnar därför att denna fråga penetreras av Kulturdepartementet. Enligt utskottets uppfattning är det därutöver av stor vikt att RAÄ:s roller dels som central förvaltningsmyndighet, dels som utförare av arkeologiska undersökningar blir noga genomlysta. Utskottet förutsätter att Kulturdepartementet i sitt utredningsarbete behandlar dessa frågor och därvid även går in på frågan om associationsformen för UV. Som redovisats kommer denna fråga att utredas internt inom RAÄ under våren 2000. Utskottet utgår från att Kulturdepartementet i sitt utredningsarbete kommer att ha nära kontakt med RAÄ.

Enligt utskottets uppfattning synes nu aktuella motionsförslag rörande renodling av RAÄ:s uppdrag i väsentlig grad vara tillgodosedda.

Då det gäller förslaget i motionerna 1998/99:Kr37 (m), 1998/99:Kr256 (m) och 1999/2000:Kr317 (m) som syftar dels till att RAÄ i fortsättningen skall sluta avtal med olika museer om kulturmiljöarbetet, dels till att statsbidraget till de regionala museerna skall betalas ut i två oberoende delar vill utskottet nämna följande. Som berörts i det föregående har RAÄ träffat avtal med samtliga statsbidragsberättigade museer i de tre försökslänen Kalmar, Gotlands och Skåne län. Avtalen, som bygger på samma grundstomme men som ändå kan sägas vara individualiserade, avser museernas arbete i relation till det statsbidrag för kulturmiljöarbete i försökslänen som RAÄ fördelar under anslaget H 3 Bidrag till regionala museer. Utskottet uppfattar att den modell som RAÄ nu börjat tillämpa för avtalsskrivning rörande kulturmiljövårdsmedlen till museerna i försökslänen ligger i linje med förslaget i motionerna 1998/99:Kr37 (m), 1998/99:Kr256 (m) och 1999/2000:Kr317 (m). Dessa motioner synes därför i detta hänseende vara i viss grad tillgodosedda.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 1 i denna del, 1998/99:Kr256 (m) yrkande 7 i denna del, 1998/99:Kr274 (mp) yrkande 40 samt 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10 i denna del bör avslås av riksdagen.

Motionärerna bakom motion 1998/99:Kr37 (m) har noterat att regeringen i proposition 1998/1999:114 Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål pekat på behovet av samverkan mellan kulturmiljösektorn och andra samhällssektorer, däribland naturvårdssektorn. Motionärerna anser att en *sammanslagning av Naturvårdsverket och RAÄ* har fått ökad aktualitet. I motionen föreslås att regeringen snarast skall tillsätta en utredning med uppdrag att studera förutsättningarna för en sammanslagning på sikt av de två myndigheterna (yrkande 2).

Ett liknande yrkande återfinns i motion 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10 i denna del.

Utskottet anser att det är angeläget att en utvecklad samverkan kommer till stånd mellan kulturmiljösektorn och flera andra sektorer, däribland naturvårdssektorn.

Utskottet har noterat att regeringen i propositionen om kulturarv framhåller att kulturmiljöns betydelse har utvecklats inom olika områden på senare år och att ett tvärsektorielt arbete bör fortsätta och fördjupas framöver. Denna fråga behandlas i betänkande 1999/2000:KrU7. Många myndigheter, t.ex. Skogsstyrelsen, Statens fastighetsverk, Jordbruksverket m.fl., torde komma att beröras av det tvärsektorIELLA synsättet.

Frågan om ett samgående mellan RAÄ och Naturvårdsverket redovisades häromåret i en av Kulturdepartementet framställd rapport, En samordnad kultur- och miljöpolitik (dnr M98/1593/4). I rapporten konstaterades att den befintliga organisationen och ansvarsfördelningen i stort borde behållas och vidareutvecklas, något som även understöddes av remissinstanserna. Regeringen, som redovisade rapporten i sin miljöpolitiska proposition (prop. 1997/98:145), fann att en utvecklad samverkan mellan natur- och kulturmiljövårdssektorn borde komma till stånd. Regeringen framhöll att RAÄ och Naturvårdsverket i samverkan med Boverket och länsstyrelserna har i uppgift

att fortlöpande redovisa förslag till hur ett utvecklat samarbete mellan naturvården och kulturmiljövården skall främjas (prop. s. 327).

Enligt utskottets uppfattning finns det inte anledning att än en gång utreda om det skulle finnas förutsättningar för att slå samman de båda myndigheterna. Motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 2 och 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10 i denna del bör därför avslås av riksdagen.

Motionärerna bakom motion 1998/99:Kr275 (v) anför att roll- och ansvarsfördelningen på kulturmiljöområdet innebär att staten fördelar pengar medan verksamheten genomförs regionalt. Enligt motionärerna måste uppföljningen från statens sida förbättras. Det är viktigt att veta hur de statliga pengarna har utnyttjats och hur målen efterlevs. Därför föreslås i motionen att regeringen skall låta en *utredning* se över *om och hur verksamheten inom kulturmiljöorganisationen genomförts regionalt* (yrkande 29).

Under rubriken Generella mål och krav på återrapportering anger regeringen i regleringsbrevet för år 2000 att RAÄ skall samla in, bearbeta, analysera och bedöma uppgifter om de regionala museernas verksamhet inom kulturmiljöområdets verksamhetsgrenar. RAÄ skall därvid samråda med Kulturrådet. RAÄ skall vidare i en särskild rapport i samband med årsredovisningen för år 2000 redovisa utfallet av fördelningen av bidrag till de regionala museerna i de tre försökslänen Kalmar, Gotlands och Skåne län. Av redovisningen skall framgå bl.a. bidragsgivningen fördelad på bidragsmottagare och belopp samt vilka resultat som uppnåtts.

På samma sätt ställs i regleringsbrev krav på länsstyrelserna att de skall redovisa effekterna av olika verksamhetsmål, vilka insatser som gjorts inom olika områden samt hur kulturmiljöns resurser och kompetens har använts i miljömålsarbetet.

Utskottet förutsätter att regeringen på sedvanligt sätt i kommande budgetproposition lämnar en resultatredovisning, som innehåller en bedömning av hur verksamheten på kulturmiljöområdet har genomförts regionalt. Enligt utskottets uppfattning är det inte motiverat att – som motionärerna föreslår – tillsätta en utredning för detta ändamål. Motion 1998/99:Kr275 (v) yrkande 29 avstyrks därmed.

Länsstyrelsernas personalresurser på kulturmiljöområdet behandlas i motion 1999/2000:Kr315 (mp). I motionen framhålls att arbetsuppgifterna på kulturmiljöområdet har blivit fler och att arbetsbelastningen ökat vid länsstyrelserna. Motionsyrkandet syftar till att en utredning skall tillsättas om personalbehovet vid länsstyrelserna i detta hänseende (yrkande 27).

Utskottet erinrar om att statsbidraget till länsstyrelserna anvisas under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande. Utskottet – som i och för sig inte betvivlar att mängden arbetsuppgifter inom kulturmiljöområdet vid åtminstone en del länsstyrelser har ökat – hänvisar till länsstyrelsernas möjlighet att själva göra prioriteringar inom givna ekonomiska ramar. Utskottet anser inte att det är påkallat att tillsätta en utredning i enlighet med förslaget i motionsyrkandet. Motion 1999/2000:Kr315 (mp) yrkande 27 avstyrks därför.

Kulturminneslagen in i miljöbalken

Motionärerna bakom motion 1998/99:Kr37 (m) framhåller att en förutsättning för att kulturmiljövården skall få genomslagskraft i den allmänna miljöpolitiken är att lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) förs in under miljöbalken (MB), där alla miljöfrågor samlats. En sådan ordning skulle underlätta skapandet av en helhetssyn och stimulera till tvärsektorieell samverkan (yrkande 3).

I KML finns bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförelse av kulturföremål ur landet.

MB skall enligt 1 kap. 1 § tillämpas så att bl.a. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. MB:s skydd av kulturmiljöer avser framför allt vatten-, mark- och naturområden. Bestämmelser härom finns i bl.a. 3 kap., 4 kap. och 7 kap. MB. Enligt 3 kap. skall områden som är av riksintresse för bl.a. kulturmiljövården skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. I 4 kap. räknas dessutom vissa angivna mark- och vattenområden upp som är av riksintresse och som med hänsyn till sina natur- och kulturvärden bör skyddas. I 7 kap. ges bestämmelser om skydd för bl.a. nationalparker, naturreservat, kulturresevat och naturminnen.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att KML måste föras in i miljöbalken för att kulturmiljövården skall få genomslagskraft. Med hänsyn härtill och då KML upptar en rad bestämmelser som uppenbarligen inte bör ha sin plats i MB avstyrker utskottet motion 1998/99:Kr37 (m) yrkande 3.

Utskottet har i ett föregående avsnitt behandlat frågan om att slå samman RAÄ och Naturvårdsverket.

Kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar

Motionärerna bakom de fyra följande motionerna vill att kostnadsansvaret vid arkeologiska undersökningar skall begränsas för markexploatören.

Motionärerna bakom motion 1998/99:Kr244 (c) anser att kostnadsansvaret för ägaren bör begränsas till större arbetsföretag. Motionärerna hänvisar till motsvarande bestämmelser i äldre lagstiftning och anför att staten enligt denna stod för kostnaderna vid mindre arbetsföretag.

Kostnadsansvaret bör enligt motion 1998/99:MJ777 (m) ses över från äganderättssynpunkt. Vid en sådan översyn bör enligt motionärerna olika finansieringslösningar förutsättningslöst prövas. I motionen anfördes att markägarens kostnadsansvar med tiden har skärpts och att ett sådant ansvar är ovanligt i ett internationellt perspektiv (yrkande 4).

Att värdefulla fornfynd inte förstörs vid exploatering måste enligt motionärerna bakom motion 1998/99:Kr245 (fp) vara en riksangelägenhet. Motionärerna förordar därför ett delat ekonomiskt ansvar mellan exploatör, stat och kommun.

I motion 1998/99:Kr264 (kd) framhålls att kostnadsansvaret för markägaren i dag är för stort. Motionären anser att det bör råda en rimlig balans mellan KML och äganderätten och att en prövning av frågan bör göras.

Enligt 2 kap. 14 § KML får den som utför ett arbetsföretag som berör fast fornlämning svara för kostnaden, med vissa undantag. I den tidigare fornminneslagen fanns bestämmelser om att ett arbetsföretag, som inte var ett allmänt eller ett större enskilt arbetsföretag, skulle vara befriat från kostnadsansvar. Denna bestämmelse togs bort när bestämmelserna fördes över till KML. I stället tillkom möjligheten att få bidrag för kostnader. Denna möjlighet regleras i förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård. Bidrag kan enligt förordningen lämnas för bl.a. arkeologiska undersökningar vid bostadsbyggande och arkeologiska undersökningar vid mindre arbetsföretag.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden (bet. 1996/97:KrU12). Utskottet uttalade då att utskottet inte var berett att ompröva den av riksdagen fastlagda principen att den, för vars skull en fornlämning måste avlägsnas, bör bekosta den arkeologiska undersökningen. Anledning saknas att nu göra avsteg från detta ställningstagande. Samtidigt bör dock framhållas vikten av att värdefulla fornfynd inte förstörs. Angelägenheten härav talar för att ansvaret inte alltid helt bör läggas på den enskilde markägaren. Att som utskottet ovan redovisat bidrag kan erhållas vid vissa former av arkeologiska undersökningar är därför värdefullt. Utskottet förutsätter att regeringen följer upp hur bidragsförordningen tillämpas. Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/99:Kr244 (c), 1998/99:Kr245 (fp), 1998/99:Kr264 (kd) och 1998/99:MJ777 (m) yrkande 4.

Avyttring av föremål från arkeologiska massfynd

Motionärerna bakom motionerna 1998/99:Kr247 (m) och 1999/2000:Kr208 (m) vill ha en reglering i KML som möjliggör avyttring av föremål från arkeologiska massfynd. Motionärerna framställer sina yrkanden bl.a. mot den bakgrunden att det har gjorts omfattande fynd av porslinskärvor vid marin- arkeologiska undersökningar av ostindiefararen Götheborg, som år 1745 förliste i Göteborgs hamninlopp. En försäljning av sådana skärvor skulle enligt motionärerna kunna bidra till att skapa en säkrare ekonomi för det projekt som pågår med att i full skala bygga en rekonstruktion av fartyget. Motionärerna anser det obegripligt att en försäljning inte skulle kunna medges av ett antal av de över sju miljoner skärvor som lyfts upp ur havet.

I 2 kap. 17 § KML föreskrivs att RAÄ genom fyndfördelning får överlåta statens rätt till fornfynd på museum som åtar sig att vårda det i framtiden på ett tillfredsställande sätt. Lagen innehåller inte något bemyndigande för RAÄ att medge försäljning av fornfynd. Grunderna för hur statens egendom får disponeras finns i första hand i 9 kap. 8 och 9 §§ regeringsformen. Statens medel och dess övriga tillgångar står med vissa här icke aktuella undantag till regeringens disposition. Riksdagen fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogande över den. Riksdagen kan därvid föreskriva att åtgärder av visst slag ej får vidtas utan riksdagens tillstånd. I anslutning till dessa bestämmelser i regeringsformen anges i lagen (1996:1059) om statsbudgeten bl.a. grunder för förfogandet över statens egendom (se främst 28 och 34 §§).

Både Museiutredningen och Kulturutredningen var positiva till att museerna gallrar genom att avyttra föremål som finns i många exemplar (se betän-

kandena Minne och Bildning. Museernas uppdrag och organisation [SOU 1994:51] och Kulturpolitikens inriktning [SOU 1995:84]).

Utskottet anser att de olika intressen som föreligger, å ena sidan att under statens tillsyn bevara föremål och å andra sidan att få in medel, till t.ex. kulturprojekt, noga bör vägas mot varandra.

Av budgetpropositionen för år 2000 framgår att regeringen avser att i budgetpropositionen för nästa år, 2001, lämna en redogörelse för det pågående arbetet med en översyn av strukturen inom museiområdet. Enligt inhämtad uppgift kommer även frågor om museernas insamlingspolicy att tas upp. Utskottet anser att Regeringskansliets arbete inte bör föregripas. Motionerna 1998/99:Kr247 (m) och 1999/2000:Kr208 (m) avstyrks därmed.

Hobbylicens för metallsökare

Motionären bakom motion 1998/99:Kr216 (m) anser att det bör införas en tidsbegränsad hobbylicens för metallsökare. Länsstyrelsen kan i dag lämna tillstånd att medföra och använda metallsökare. Motionärerna påpekar att det kan ta upp till 8–10 veckor att få ett tillstånd. Tillståndet avser enligt motionären endast en viss tid och en viss aktivitet, vilket för en aktiv utövare av nämnda hobby kan leda till 25–30 ansökningar om året.

Av 2 kap. 18 § KML framgår att man inte, med vissa undantag, får använda en apparat som kan brukas till att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan (metallsökare). Tillstånd kan, som nämnts, dock lämnas av länsstyrelsen om skäl därtill föreligger.

Utskottet utgår från att länsstyrelserna i sin tillståndsgivning så långt det bedöms rimligt bl.a. tar hänsyn till sådana frågor som motionären tagit upp. Utskottet anser att det inte föreligger tillräckliga skäl att ändra gällande regler avseende tillstånd att använda metallsökare. Motion 1998/99:Kr216 (m) avstyrks därmed.

Fornfynd

I motion 1998/99:Kr275 (v) hävdas att resurserna för att ta hand om arkeologiska fynd minskat i takt med att undersökningar och insamlingsarbete har fått en allt större omfattning. Arkeologiskt material förstörs, om det inte tas om hand och konserveras inom rimlig tid. I motionen föreslås att regeringen skall få i uppdrag att ställa krav på RAÄ att *redovisa hur det arkeologiska materialet har tagits och tas om hand* (yrkande 30).

I enlighet med riksdagens beslut våren 1997 skall kostnadsansvaret för nykonservering och fyndhantering bäras av den som utför ett arbetsföretag som berör en fast forn lämning. De eventuella kostnadsökningar som detta kan medföra kompenseras i viss mån genom ökade möjligheter till bidrag enligt förordningen (1993:379) om statsbidrag till kulturmiljövård (prop. 1996/97:99, bet. 1996/97:KrU12, rskr. 1996/97:230).

Av RAÄ:s verkställighetsföreskrifter med anledning av vissa bestämmelser i KML framgår att fornfynd som påträffas vid undersökningen skall lämnas till det museum som Riksantikvarieämbetet anvisar samtidigt med

rapporten. Fynden skall vid överlämnandet vara beskrivna, ordnade, registrerade och konserverade (KRFS 1998:1 17 §).

RAÄ har utfärdat allmänna råd till verkställighetsföreskrifterna. Av råden framgår att det är ett minimikrav att fynd från undersökningar som efter selektion i fält skall överlämnas till museum, är registrerade i en fyndlista och beskrivna på ett sådant sätt att de lätt kan identifieras. Vidare skall de vara ordnade på ett för mottagaren överskådligt sätt samt så förpackade att de inte kan ta skada. Fynd av material som kräver omgående konservering för att inte förändras eller förintas skall konserveras i den omfattning som bedöms nödvändig för att förebygga eller fördröja vidare nedbrytning. Syftet bör – enligt RAÄ – vara att föremålen i möjligaste mån kan bevaras i oförändrat skick i en för materialet lämplig miljö.

Vidare anger RAÄ att undersökaren i sin undersökningsplan bör ange hur han avser att omhänderta fynden och vem som anlitas för att utföra konserveringen. Undersökaren ansvarar för att konserveringen sker i enlighet med länsstyrelsens beslut. Länsstyrelsen bör dock kontrollera att den valde konservatorn är lämplig för uppdraget (Allmänna råd från RAÄ 1998:1 s. 17).

Utskottet konstaterar att det ankommer på undersökande institutioner – RAÄ, museer, universitet, enskilda arkeologiföretag – att fullfölja utgrävningens arbetet med dokumentation och rapportskrivning. Enligt de rekommendationer för uppdragsarkeologi som utarbetats av RAÄ bör rapporterna, liksom otryckt dokumentationsmaterial, finnas tillgängliga vid RAÄ:s Antikvarisk-topografiska arkiv, ATA, samt hos läns museer och vissa kommunala museer samt institutioner som bedriver arkeologisk undersökningsverksamhet (Underrättelser från RAÄ 1998:1 s. 18). Länsstyrelsen kan i sitt beslut om arkeologisk undersökning ange till vilka rapporten skall distribueras och var det otryckta dokumentationsmaterialet skall förvaras.

Av regleringsbrev för RAÄ för år 2000 framgår att ett av målen för den arkeologiska uppdragsverksamheten är att resultaten av undersökningarna skall förmedlas snabbt och på ett sätt som svarar mot samhällets intressen. RAÄ har i sin årsredovisning för år 1999 beträffande ämbetets egna undersökningar redovisat att ”dokumentationen av fältarbetsfasen utvecklats till ett särskilt dokument i processen som också kan läggas ut digitalt på Internet så snart detta moment är genomfört. Tekniken innebär att undersökningsresultaten (i otolkad form) blir tillgängliga för forskarvärlden och allmänheten inom ett år från det att fältarbetet avslutats”.

Utskottet konstaterar att Avdelningen för arkeologiska undersökningar (UV) inom RAÄ svarar för den absolut största delen arkeologiska fynd och att RAÄ därmed också svarar för merparten av de arkeologiska rapporterna.

Yrkande 30 i motion 1998/99:Kr275 (v) får i väsentlig grad anses vara tillgodosett. Yrkandet avstyrks.

I motion 1999/2000:Kr207 (c) behandlas frågan om *var fornfynd skall placeras*. Motionären bakom motionen anser att det är värdefullt om fornfynd kan placeras så nära fyndplatsen som möjligt, så att bygdens folk kan få ta del av dem och hemställer om ett riksdagens uttalande med sådan innebörd.

Enligt 2 kap. 17 § KML får RAÄ överlåta fornfynd på museum som åtar sig att vårda det i framtiden på tillfredsställande sätt. De icke-statliga museer

som i praktiken kommer i fråga är de regionala museerna och stadsmuseerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Utskottet har inhämtat att det inte är självklart att de aktuella museerna alltid har intresse av att ta hand om fornynd som upphittas i deras regioner.

Vidare har utskottet inhämtat att den praxis som tillämpas vid RAÄ för fyndfördelning innebär följande. Om det från lokalt eller regionalt håll inte har framförts några önskemål om att fyndet skall placeras på museum nära fyndplatsen, placeras föremålet i Statens historiska museum. Om det regionala museet eller något av de tre nämnda stadsmuseerna önskar ta hand om fyndet skall museet i fråga lämna in en ansökan härom till RAÄ. Ansökan remitteras till Statens historiska museum som tillstyrker eller avstyrker den. Ett skäl för Statens historiska museum att avstyrka en ansökan kan exempelvis vara att fyndet har nationellt intresse och bör vara tillgängligt för forskare eller att föremålstypen från regionen saknas i de nationella samlingarna. Ett annat skäl kan vara att det nya fyndet hör ihop med föremål som redan finns på Statens historiska museum från samma fyndplats och att samtliga fynd från en fyndplats bör hållas ihop.

RAÄ fattar därefter beslut i ärendet. Ett godkännande av ansökan innebär att RAÄ överlåter statens rätt till föremålet på det ansökande museet. Kriterier rörande säkerhet m.m. skall då vara uppfyllda. Om RAÄ beslutar att avslå ansökan kan beslutet överklagas till regeringen (2 kap. 24 § KML).

Utskottet anser att gällande bestämmelser i KML och rådande praxis vid fyndhanteringen på ett tillfredsställande sätt beaktar de olika hänsyn och avvägningar som bör göras för att tillgodose både nationella och lokala intressen. I sammanhanget vill utskottet också peka på möjligheten att för statens räkning under tidsbegränsad period låna ut eller på lång sikt deponera föremål i museerna. En förutsättning för att ett lån eller en deposition skall komma till stånd är givetvis att säkerhet, klimatförhållanden etc. är tillfredsställande samt att museet har personal med kompetens för uppgiften.

Utskottet är med hänvisning till det anförda inte berett att föreslå riksdagen att ta något initiativ i enlighet med förslaget i motion 1999/2000:Kr207 (c). Motionen avstyrks.

Skydd för vissa byggda och kulturpåverkade miljöer, m.m.

Bakgrund

Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML)

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet och Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har överinseende över kulturminnesvården i landet enligt 1 kap. 2 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML).

I 3 kap. KML regleras skyddet av byggnadsminnen. En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne. Bestämmelserna om byggnadsminnen i 3 kap. KML får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde. *Regeringen* har med stöd av bestämmelser i 3 kap. KML utfärdat en förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Övergår ett så-

dant *statligt byggnadsminne* till en annan ägare än staten skall det vara byggnadsminne enligt bestämmelser i KML.

Länsstyrelsen beslutar om *byggnadsminnesförklaring enligt KML*. Länsstyrelsen skall utfärda skyddsföreskrifter. Dessa föreskrifter kan också avse bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen beslutar om ersättning eller inlösen. Innan länsstyrelsen fattar beslut som kan medföra rätt till ersättning eller inlösen enligt 3 kap. KML skall den undersöka om det finns medel tillgängliga för detta.

I proposition 1998/99:114 Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål har regeringen anfört att en särskild utredare skall tillkallas för att utreda och lämna förslag om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det finns enligt regeringen skäl att överväga om även kommunerna bör ges en möjlighet att vid sidan av plan- och bygglagen (PBL, 1987:10) tillämpa KML. Propositionen behandlas i denna del i utskottets betänkande 1999/2000:KrU7.

Miljöbalken (MB)

Miljöbalken (MB) skall tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Den skall också tillämpas så att mark, vatten och fysisk miljö används så att en från bl.a. kulturell synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas (1 kap. 1 §).

I 3 kap. MB finns grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden. Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt, som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot sådana nyss nämnda åtgärder som kan skada natur- och kulturmiljön (6 §).

RAÄ skall enligt 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. lämna uppgifter till länsstyrelserna om de områden som RAÄ bedömer vara av *riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB*.

I 4 kap. MB finns särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa, i 4 kap. MB särskilt *angivna, områden* i landet. Dessa i lagen angivna områden är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av *riksintresse*.

Länsstyrelsen skall enligt 3 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. ta de initiativ som behövs för att bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB om riksintressen skall beaktas i miljökonsekvensbeskrivningar, i tidiga skeden av planerings- och beslutsprocesserna, i kommunala planer, m.m.

Skyddet av kulturpräglade landskap regleras i 7 kap. MB. *Länsstyrelse eller kommun* får förklara sådana mark- eller vattenområden för *kulturresevat* (9 §). I beslutet skall anges inskränkningar i rätten att använda dessa mark- eller vattenområden (5 §).

Bestämmelser om skydd för kulturmiljön finns även i plan- och bygglagen (1987:10), PBL.

Enligt 1 kap. 2 § PBL är det en *kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten*. Varje kommun skall ha en översiktsplan som omfattar hela kommunen. Den skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är inte bindande för myndigheter och enskilda. Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner. För begränsade områden av kommunen som inte omfattas av detaljplan får områdesbestämmelser antas om det behövs för att syftet med översiktsplanen skall uppnås eller för att säkerställa att riksintressen enligt 3 kap. eller 4 kap. MB tillgodoses (3 §). *Länsstyrelsen har tillsyn över plan- och byggnadsväsendet i länet och skall samverka med kommunerna i deras planläggning. Boverket har den allmänna uppsikten över plan- och byggnadsväsendet i riket* (8 §).

I 2 kap. PBL regleras de allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse m.m. Vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked skall bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB tillämpas (1 §). Planläggning skall, med beaktande av natur- och kulturvärden, främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar (2 §).

Krav på byggnader m.m. återfinns i 3 kap. PBL t.ex. när det gäller placering och utformning i förhållande till stads- och landskapsbild samt till natur- och kulturvärden och när det gäller en estetiskt tilltalande utformning (1 §). Vidare uppställs krav på varsamhet vid ändringar så att byggnadens kulturhistoriska värde tas till vara (10 §), skydd mot förvanskning av byggnader m.m. som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett område av denna karaktär (12, 17 och 18 §§) samt vård (13 och 17 §§).

Kommunens översiktsplan regleras i 4 kap. PBL. I översiktsplanen skall riksintressen enligt 3 och 4 kap. MB anges särskilt (1 §). Kommunen skall samråda med länsstyrelsen när förslag till översiktsplan eller till ändring av översiktsplan upprättas (3 §). Översiktsplan eller ändringar av denna antas av kommunfullmäktige (11 §).

Kommunens detaljplan och områdesbestämmelser regleras i 5 kap. PBL. Detaljplan och områdesbestämmelser antas av kommunfullmäktige. I 5 kap. finns också bestämmelser om rätt till ersättning till följd av detaljplan.

En viss begreppsförvirring finns när man allmänt talar om bebyggelse och kulturmiljöer som är skyddade eller som anses böra skyddas på något sätt. Olika beteckningar används av kommunerna för olika slags områden som finns på detaljplanekartor. Områden som avser bebyggelse med skydd enligt PBL mot förvanskning betecknas i allmänhet med "q" och områden där krav enligt PBL ställs på varsamhet vid ändringar betecknas med "k".

Dessa begrepp – och särskilt uttrycket "k-märkt" – används i dagligt tal även för byggnader m.m. som är förklarade som byggnadsminnen enligt

KML eller för byggnader m.m. som anses vara värda skydd av något slag. Dessutom har det funnits en uppskattad serie TV-program – följt av ett par böcker – med namnet ”K-märkt” som handlade om byggnader, vägar och kulturmiljöer som var dåligt uppmärksammade och enligt programmet var värda att få något slag av skydd.

Statligt bidrag till kulturmiljövård m.m.

Statligt bidrag till kulturmiljövård anvisas inom kulturbudgeten (utgiftsområde 17) under anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård.

I regleringsbrevet avseende anslaget G 2 finns en anslagspost benämnd Bidrag till kulturmiljövård, vilken disponeras av RAÄ i enlighet med bestämmelserna i förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård. I mån av tillgång på medel får bidrag lämnas till ombyggnad m.m. och vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Bidrag får vidare lämnas till kulturhistoriskt motiverade överkostnader vid ombyggnad, renovering och underhåll av bostadsbebyggelse. Bidrag får också lämnas till kulturhistoriskt motiverade överkostnader för vård av främst annan bebyggelse än bostadshus. Bidrag får även lämnas till åtgärder för vård av kulturlandskap och fornlämningar. Frågor om *bidrag till kulturmiljövård prövas av RAÄ eller, efter RAÄ:s bemyndigande, av länsstyrelsen.*

I regeringens regleringsbrev föreskrivs beträffande anslagsposten Bidrag till kulturmiljövård att *RAÄ får använda medel, högst 5 miljoner kronor för år 2000, för åtgärder beträffande områden förklarade som kulturreservat enligt MB.*

En andra anslagspost under anslaget G 2, benämnd *Storstädernas kulturmiljöer*, avser medel som *används av RAÄ och länsstyrelserna* i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län för arbetet med storstädernas kulturmiljöer.

Regeringen disponerar medlen under en tredje anslagspost för satsningen på industrisamhällets kulturarv. För beredning av sådana ärenden har en särskild delegation (Ku 1999:06) tillsatts.

Frågor om skydd för vissa särskilda byggnader, kulturmiljöer m.m.

I ett antal motioner begärs att riksdagen skall göra uttalanden om skydd för vissa i motionerna angivna byggnader, kulturmiljöer m.m. Utskottet har i det föregående redovisat de möjligheter till skydd av olika slag som erbjuds genom bestämmelser i de av riksdagen antagna lagarna MB, PBL och KML. Utskottet har också översiktligt redovisat vilka instanser som beslutar i dessa frågor, t.ex. RAÄ, länsstyrelse eller kommun.

Enligt motion 1998/99:Kr267 (v) skall riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vikten av att bevara *smalspåret Växjö–Västervik*. I motionen hävdas att smalspåret till sin karaktär motsvarar tankegångarna bakom begreppet *kulturreservat* i 7 kap. 9 § MB, eller någon motsvarande, i motionen ej angiven, skyddsåtgärd. Motionärerna redovisar att en ansökan lämnats in till regeringen i frågan.

Utskottet har i ett tidigare avsnitt redovisat att länsstyrelse eller kommun enligt 7 kap. MB får förklara kulturpräglade mark- eller vattenområden för kulturresevat och att RAÄ disponerar medel för åtgärder beträffande kulturresevat. Det ankommer således inte på riksdagen att ta ställning i ett sådant enskilt ärende som gäller förklaring av ett särskilt mark- eller vattenområde för kulturresevat. Den i motionen nämnda och i dagarna aktuella frågan om kulturresevatsförklaring gäller den del av smalspåret som går genom Kronobergs län. Detta ärende är fortfarande inte avgjort.

Utskottet vill i sammanhanget nämna att RAÄ enligt regeringens regeringsbrev för år 2000 fortlöpande skall följa utvecklingen när det gäller den relativt nya skyddsformen kulturresevat enligt MB. RAÄ skall göra en bedömning av vilka effekter som skyddsformen har haft, bl.a. när det gäller möjligheten att bevara kulturhistoriskt värdefulla landskap. RAÄ skall redovisa i vilken omfattning skyddsformen använts, vilken typ av områden som skyddats samt formerna och kostnaderna för inrättande samt vård och skötsel av kulturresevat.

I motionen sägs även att smalspåret Växjö–Västervik alternativt bör skyddas genom någon annan skyddsåtgärd. Utskottet vill – i den mån motionärerna därmed avser någon åtgärd enligt 3 kap. KML om byggnadsminnen – påminna om att det inte heller ankommer på riksdagen att ta ställning i dessa frågor. I den av riksdagen antagna lagen anges att det ankommer på länsstyrelse att besluta i sådana frågor. Smalspåret går genom Kalmar, Kronobergs och – i fråga om ett mycket kort spåravsnitt – Jönköpings län. Länsstyrelsen i Kalmar län har beslutat förklara den del av smalspåret som går mellan Hultsfred och Verkeback för byggnadsminne enligt KML.

Utskottet har i ett tidigare avsnitt vidare redovisat att det enligt 1 kap. 2 § PBL är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten.

Utskottet vill också påminna om att regeringen i proposition 1998/99:114 Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (s. 30–31) gör den bedömningen att det finns ett behov av en fortsatt utredning på kulturmiljöområdet. En särskild utredare avses därför tillkallas av regeringen för att utreda och lämna förslag om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Regeringen anför därvid att det finns skäl – inte minst på demokratiska grunder – att överväga om även kommunerna bör ges en möjlighet att vid sidan av PBL tillämpa KML i vissa avseenden. I propositionen (s. 43) sägs vidare att när denna utredning genomförts kommer även frågan om skydd för sådana förhållandevis utrymmeskrävande anläggningar som tagits upp av Kulturarvsutredningen att prövas. Utskottet förutsätter att utredaren tillkallas inom en snar framtid.

Utskottet vill också redovisa att en satsning på landets industriminnen görs under åren 1999–2001. Särskilda medel, sammanlagt 24,5 miljoner kronor, anvisas för ändamålet under anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård. En delegation (Ku 1999:06) har tillkallats med uppgift att i samverkan med berörda myndigheter och institutioner inom kulturarvsområdet svara för den närmare utformningen och genomförandet av satsningen. Bland annat skall insatser från arbetslivsmuseer och lokala museer, hembygdsföreningar, industriminnesföreningar, arkivsällskap, kommunikationshistoriska föreningar

m.fl. uppmärksammas när det gäller att ta till vara, utveckla och sprida kunskap om industrisamhällets kulturarv. Det sägs i direktiven att det är särskilt viktigt att satsningen genomförs med stöd av landsting, kommuner, länsstyrelser, näringsliv, fackföreningsrörelsen och andra organisationer samt stiftelser.

I regleringsbrevet för år 1997 gav regeringen RAÄ i uppdrag att ta fram ett program för dokumentation, vård och långsiktigt hållbar förvaltning av de tiotalet viktigaste industriminnena i Sverige. I samband med detta skall RAÄ även belysa frågan om huvudmannaskap och kostnadsansvar för nedlagda industrianläggningar. Detta innefattar bl.a. en redovisning av vad som kan anses vara skäliga åtaganden från stat, kommun, företag och andra intressenter för att sådana kulturhistoriskt värdefulla anläggningar skall kunna leva vidare som industriminnen. RAÄ har utarbetat ett förslag till sådant program och tagit in remissyttranden över detta. Uppdraget har ännu inte redovisats för regeringen. I det remitterade förslaget har RAÄ tagit upp smalspåret Växjö–Västervik, i första hand delen Hultsfred–Verkeback, men även nämnt behovet av att utreda hela spårsträckningen.

Utskottet anser – med hänvisning till den gjorda redovisningen av lagregleringen av skyddet för kulturmiljöer och av den pågående industrihistoriska satsningen – att riksdagen inte bör göra något uttalande i frågan om skydd enligt MB eller annan lag av smalspåret Växjö–Västervik. Motion 1998/99:Kr267 (v) avstyrks.

Österlens fiskelägen bör enligt motion 1999/2000:Kr253 (kd) skyddas enligt KML. Motionären anser att dessa fiskehamnar och kvarteren runt dem är av riksintresse och därför bör skyddas mot exploatering och förändringar. Det är angeläget att bevara dem till kommande generationer.

I ett föregående avsnitt har utskottet redovisat att vissa områden i sin helhet enligt 4 kap. MB är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns där. Ett sådant område är kustområdet i Skåne från Örnahuset söder om Skillinge till Åhus. Turismens och friluftslivets, särskilt det rörliga friluftslivets, intressen skall särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i detta områdes miljö. Ett sådant riksintresse skall enligt PBL beaktas i den kommunala planeringen.

Frågor om skydd av byggnader m.m. enligt KML beslutas av länsstyrelsen.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att riksdagen inte bör göra något sådant uttalande i fråga om skydd för fiskelägen i östra Skåne som begärs i motion 1999/2000:Kr253 (kd). Motionen avstyrks därför.

I motionerna 1999/2000:Kr251 (kd) och 1999/2000:Kr252 (m) i denna del begärs att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att åtgärder bör vidtas för att *fyren Pater Noster* skall bli kulturminne.

Som utskottet redovisat i det föregående får en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen (3 kap. 1 § KML). För sådana synnerligen märkliga byggnader som ägs av staten gäller enligt KML bestämmelser som regeringen meddelar. Enligt regeringens förordning (1988:1229) om statliga byggnadsmin-

nen m.m. prövar regeringen om en byggnad skall förklaras för statligt byggnadsminne efter framställning från RAÄ.

Med hänvisning till att riksdagen genom lag (KML) beslutat att regeringen meddelar bestämmelser om statliga byggnadsminnen bör riksdagen inte göra ett uttalande i en fråga som rör ett särskilt objekt. Utskottet avstyrker därför motionerna 1999/2000:Kr251 (kd) och 1999/2000:Kr252 (m) i denna del.

Enligt motion 1999/2000:Kr302 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att *Vadstena slott* bör betraktas som riksarv. I motionen förklaras inte vad det använda begreppet "riksarv" står för. Motionärerna vill med ett sådant uttalande om "riksarv" uppnå att landsarkivet, som hyr vissa utrymmen i den gamla slottbyggnaden, flyttar ut ur slottet till de nybyggda vallarna.

Vadstena slott är statligt byggnadsminne och förvaltas av Statens fastighetsverk. Skyddsföreskrifter för slottsområdet som byggnadsminne är under utarbetande vid RAÄ. Genom avtal med Fastighetsverket hyr Landsarkivet i Vadstena lokaler både i den gamla slottsbyggnaden och i de under senare tid återuppförda vallarna. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1999/2000:Kr302 (s).

Enligt motion 1999/2000:Kr303 (s) bör *Borghamnsskolan* i Östergötland förvaltas av staten som statligt byggnadsminne. Motionärerna redovisar att området omfattar en hamnanläggning, ett kalkstensbrott som använts sedan 1100-talet, ett antal byggnader varav en under en tid använts som skola, m.m. Området ägs av Sveaskog AB.

Borghamnsskolans anläggningar har tillhört staten genom Domänverket. De har också förklarats som statligt byggnadsminne. När Domänverket upphörde tillfördes anläggningarna Assi Domän AB. Anläggningarna är sedan dess byggnadsminne enligt KML. Numera är, som redovisas i motionen, ägaren Sveaskog AB.

År 1996 beräknade RAÄ kostnaderna för ett åtgärdsprogram beträffande eftersatt underhåll på Borghamns hamnanläggning och byggnader till mellan sex och tio miljoner kronor. RAÄ har föreslagit regeringen att staten skall köpa Borghamnsskolan med stenbrott, hamnanläggningar och byggnader. RAÄ har också föreslagit att förutsättningarna för Statens fastighetsverk att överta området skall utredas. Frågan är ännu inte slutbehandlad.

Med hänvisning till det redovisade avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr303 (s).

Enligt motion 1999/2000:Kr304 (v) bör riksdagen hos regeringen begära förslag om hur *utmarker på Öland* kan räddas åt eftervärlden. I motionen sägs att den kulturhistoriskt värdefulla öländska utmark som tidigare varit kunglig jaktmark är hotad eftersom den är dåligt skött. Utmarken är av riksintresse och bör bevaras åt eftervärlden. Markerna är också på väg att övergå i privat ägo. En handlingsplan för bevarandet borde enligt motionen utarbetas.

I motionen anges inte vilka utmarker på Öland som avses. Där har sedan gammalt funnits utmark i kronans ägo både när det gäller skogsmark i norr,

sjömark utmed stränderna och alvarmark i söder. Möjligen kan motionen avse den skogsmark i norr som numera ägs av Sveaskog AB.

Hela Öland hör enligt 4 kap. MB till de i lagen uppräknade områden som är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns där. Enligt MB skall turismens och friluftslivets, särskilt det rörliga friluftslivets, intresse särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön inom dessa områden, bl.a. på Öland. Vidare anges att vissa i 17 kap. 1 § 1–11 och 17 angivna anläggningar inte får komma till stånd på Öland. Riksintresse enligt MB skall enligt 2 kap. PBL tillämpas vid kommuns planläggning.

Enligt KML har länsstyrelsen tillsyn över kulturmiljövärden i länet. För närvarande pågår, med medel som disponeras av länsstyrelsen och med medel från EU, ett arbete med ett natur- och kulturmiljöprogram för hela Öland. Programmet skall bl.a. avse förslag som rör skydd, vård och information. Arbetet planeras vara slutfört under år 2001. Arbetet har också utförts inför förslaget från regeringen till Unesco om att föra upp ett stort kulturmiljöområde på södra Öland på Världsarvslistan. Förberedelsearbete pågår alltså inför kommande beslut i frågan inom Unesco.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr304 (v).

Frågor om statligt bidrag till kulturmiljövård

I ett antal motioner hemställs om uttalanden av riksdagen i fråga om statligt stöd till vård, underhåll m.m. av olika byggnader, anläggningar, kulturmiljöer m.m. Utskottet har i ett tidigare avsnitt redovisat att bidrag till kulturmiljövård kan utgå från anslaget G 2, vilket till olika delar disponeras av regeringen och RAÄ. RAÄ har enligt regeringens beslut fördelat dispositionsrätten till vissa medel till länsstyrelserna. Medel till kulturhistoriskt angelägna åtgärder lämnas också i varierande omfattning från arbetsmarknadsmedel, regionalekonomiska medel, EU-medel m.m.

Enligt motion 1998/99:Kr249 (s) skall riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att det finns behov av statligt *bidrag till* bevarande av *linbanan mellan Forsby och Köping*. Linbanan behövs inte längre för kalktransporter och bör enligt motionärens mening i stället bevaras och användas för turistisk verksamhet. Staten bör bidra till ett sådant projekt.

Som utskottet tidigare redovisat ankommer det på RAÄ och berörda länsstyrelser att i enlighet med givna bestämmelser i förordning och regleringsbrev besluta om användningen av statliga medel till kulturmiljövård. Utan att ta ställning i sak till det i motionen angivna medelsbehovet anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att frångå den redovisade ordningen för bidragsfördelning inom kulturmiljövårdsområdet. Riksdagen bör således inte göra något uttalande till regeringen om behovet av medel för linbanan mellan Forsby och Köping. Motion 1998/99:Kr249 (s) avstyrks med hänvisning till det anförda.

Enligt motionerna 1998/99:Kr266 (s) och 1999/2000:Kr301 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att staten bör lämna *bidrag till un-*

derhåll m.m. av sådana *icke aktiva fiskehamnar* som bör bevaras av kulturmiljöskäl. Frågan bör enligt motionärernas mening utredas. I den förstnämnda motionen begärs att ett bevarandeprogram skall utarbetas till grund för åtgärder och finansiering av underhåll m.m. Enligt motion 1999/2000:Kr206 (m) bör staten av kulturhistoriska skäl helt överta det ekonomiska ansvaret för småhamnar längs landets kuster.

De små fiskehamnarna och andra hamnar som inte längre är i bruk är ett betydelsefullt vittnesbörd om de näringar som utgjort ett viktigt inslag i samhällslivet längs kusterna. De hör också, tillsammans med kringliggande bebyggelse, till det som skapar och bibehåller den lokala och regionala identiteten i en bygd. Utskottet vill påminna om att utskottet senast vid 1997/98 års riksmöte har behandlat frågor som rör åtgärder för att bevara fiskehamnar m.m. och att utskottet därvid framhållit att kommunen har det primära ansvaret när det gäller att säkra kulturmiljövården i den bebyggda miljön (bet. 1997/98:KrU12 s. 13 och 17). Utskottet har också påpekat att det inte finns något som hindrar att länsstyrelserna använder det statliga kulturmiljöstödet till bevarande av t.ex. hamnanläggningar. Utskottet har också redovisat vissa möjligheter till EU-stöd för omställning i fiskeberoende kommuner. Utskottet anser att det bör ankomma på RAÄ, länsstyrelser och kommuner att ta initiativ till sådant arbete med bevarandeprogram för hamnar som nämns i en av motionerna.

Utskottet anser att det inte finns anledning för riksdagen frånga den ordning för beslut om användning av de statliga kulturmiljömedlen som utskottet redovisat i ett tidigare avsnitt av betänkandet. Riksdagen bör därför inte göra något särskilt uttalande till regeringen om finansieringen av underhållet av icke aktiva fiskehamnar m.m. Motionerna 1998/99:Kr266 (s), 1999/2000:Kr206 (m) och 1999/2000:Kr301 (s) avstyrks med hänvisning till det anförda.

Staten bör enligt motion 1999/2000:Kr252 (m) i denna del bidra till *finansieringen av fyren Pater Nosters renovering* inom ramen för de medel som avsatts för satsningen på industrisamhällets kulturarv.

Fyren Pater Noster är statligt ägd. Fyren förvaltas genom avtal av Bohusläns museum.

Som utskottet redovisat i det föregående har medel avsatts under anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård för satsningen på industrisamhällets kulturarv. Medlen står till regeringens disposition. För beredning av sådana ärenden har en särskild delegation tillkallats. Utskottet anser att riksdagen inte genom ett uttalande bör föregripa det pågående beredningsarbetet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr252 (m) i denna del.

Angelägenheten av en fortsatt *renovering av Vinäs slott* bör enligt motion 1999/2000:Kr226 (m) ges regeringen till känna. Det behövs enligt motionärernas mening insatser från samhällets sida för att detta historiska minnesmärke skall kunna bevaras. Åtgärder är nödvändiga även från säkerhetssynpunkt. En prioritering av restaureringen av slottets inre bör ske snarast.

Utskottet – liksom motionärerna – påminner om att en motsvarande motion väcktes år 1995 och behandlades av utskottet år 1996 (bet.

1995/96:KrU8). Utskottet kunde då konstatera att länsstyrelsen hade beslutat om både kulturmiljövårdsmedel och sysselsättningsmedel till restaurering av Vinäs slott sedan motionen väckts. Utskottet vill nu framhålla att det alltför är RAÄ:s eller länsstyrelsens uppgift att besluta om användningen av de statliga medlen till kulturmiljövård. Utskottet anser att riksdagen inte bör besluta om en ändring härvidlag och att riksdagen därför inte heller bör göra ett uttalande om prioritering av ett visst objekt vid fördelningen av medlen. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr226 (m).

1999/2000:KrU13
Utskottet

Vissa bevarandefrågor

I motion 1998/99:Bo507 (c) begärs ett uttalande av riksdagen om bevarandefrågor (yrkande 6). I motionen anförs att städer och tätorter är en tillgång för landet. Motionärerna framhåller att det händer mycket positivt inom stadsmiljö- och stadsbyggnadsområdet liksom inom storstadspolitiken. Boverket och Byggforskningsrådet bedriver intressant forskning, och staden som miljö har lyfts fram i propositioner. Enligt motionen behöver en rad kvalitetskrav ställas för att främja en bra stadsmiljö. Motionärerna anför att det med all säkerhet finns byggnader från 1960- och 1970-talen som kan vara aktuella för ett starkare bevarandeskydd. Många områden har redan byggts om med nya fasader, ändrade lägenhetsindelningar och interiörer som följd. En *inventering av efterkrigstidens bebyggelse* bör därför göras för att få kunskap om kulturhistoriskt värdefulla byggnader och kvarter från de senaste 50 åren.

Riksdagen har beslutat om en särskild storstadssatsning (prop. 1997/98:165, bet. 1998/99:AU2, rskr. 1998/99:34). Särskild vikt fästes vid storstädernas kulturmiljövärden och arkitektoniska värden. Dessa värden bedömdes centrala i storstädernas miljö. Arbetet med att ta till vara och utveckla dem skulle intensifieras. Särskilda medel för ändamålet anvisas sedan år 1999 under anslaget G 2 Bidrag till kulturmiljövård. Som utskottet redovisat i ett tidigare avsnitt disponeras dessa medel av RAÄ. En viss del får användas till ledning och samordning av arbetet. Resterande del skall disponeras av länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län för arbetet för storstädernas kulturmiljöer.

RAÄ arbetar för närvarande med en sammanställning av kunskapsläget när det gäller efterkrigstidens bebyggelse. De tidigare årtiondena bedöms vara relativt väl dokumenterade. En fokusering på bostadsbebyggelse kan ses. Inventering av 1960- och 1970-talens bebyggelse pågår i Stockholm, Göteborg och Malmö med syfte att ta fram en modell som kan fungera som arbetsredskap vid en mera heltäckande inventering av bebyggelsen i landet från denna period. Behovet av inventering bedöms av RAÄ vara ännu större när det gäller 1980- och 1990-talens bebyggelse. En handbok för varsam ombyggnad m.m. planeras.

Utskottet kan konstatera att arbete pågår – bl.a. inom storstadsprojektet – med att lägga grunden för inventeringar av de senaste 50 årens bebyggelse och att mycket ännu återstår att göra. Utskottet vill framhålla att detta arbete inte enbart är en fråga för RAÄ och länsstyrelserna utan i hög grad en fråga även för kommunerna. Även Boverket, museerna, högskolorna och andra forskningsansvariga organ, m.fl. har viktiga uppgifter att fylla. Det är mycket

viktigt att de erfarenheter som nu görs inom storstadssatsningen tas till vara, dokumenteras och förs ut till alla dem som skall fortsätta arbetet med att bl.a. inventera och bedöma den byggda miljön för att bygga upp kunskap och underlag för skydd och vård.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte är påkallat att riksdagen gör ett uttalande till regeringen om behovet av att en inventering av de senaste 50 årens bebyggelse görs. Utskottet avstyrker därför motion 1998/99:Bo507 (c) yrkande 6.

I motion 1999/2000:N388 (mp) framhålls att en rik och stimulerande kulturmiljö är ett viktigt konkurrensmedel för en regions attraktivitet. En kraftfull och miljöinriktad *satsning på byggnadsvård* har betydelse i detta sammanhang, liksom för sysselsättningen inom byggsektorn m.m. Gammal hantverkskunskap bör bevaras genom en satsning på byggnadshyttor (yrkande 12).

Utskottet påminner om att kulturmiljövårdsmedel och arbetsmarknadsmedel använts och används för sådana satsningar på byggnadsvård som tas upp i motionen. I budgetpropositionen för år 1997 anvisades medel även för uppbyggandet, breddningen och vidareutvecklingen av de regionala och kommunala organisationer som inom kulturarvsområdet utgör en bas för arbetsmarknadsinsatser och utbildningar (se bet. 1996/97:KrU1 s. 139). Utskottet anser att riksdagen inte behöver göra ett sådant uttalande som begärs i motionen. Frågor som rör storleken på de medel som skall avsättas för fortsatta insatser på området får prövas i det årliga budgetarbetet. Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen avslår motion 1999/2000:N388 (mp) yrkande 12.

I motion 1999/2000:Kr254 (s) begärs ett uttalande av riksdagen om behovet av ökad kunskap om båtvarvet och om tillvaratagandet av detsamma. Motionären efterlyser mer dokumentation om svenska *veteranbåtar* och mer kunskap om hur man skall kunna motverka den ökade försäljningen till utlandet av sådana veteranbåtar, mestadels motorbåtar.

Statens sjöhistoriska museer har enligt sin instruktion (1990:571) till uppgift att främja kunskapen om det svenska skeppsbyggeriet och den svenska handelssjöfarten. Myndigheten skall vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som anförtrotts myndigheten. Myndigheten skall också lämna information, råd och annan hjälp till regionala och lokala museer samt verka för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg i den utsträckning det är möjligt och det finns medel.

Regler för skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål finns i 5 kap. KML. I proposition 1998/99:114 föreslår regeringen att den skall bemyndigas att genom förordning meddela föreskrifter om vilka föremål som skall vara tillståndspliktiga. Förslaget behandlas i utskottets betänkande 1999/2000:KrU7.

Utskottet anser att det inte torde behövas ett uttalande från riksdagens sida om behovet av kunskapsuppbyggnad när det gäller vissa kategorier fartyg. Mot denna bakgrund avstyrks motion 1999/2000:Kr254 (s).

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Kr313 (kd) föreslår att regeringen skall förelägga riksdagen ett förslag till *en långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga kulturvärdena* (yrkande 33).

Utskottet erinrar om att riksdagen förra året beslutade att Svenska kyrkan skall erhålla en årlig ersättning för vård och underhåll av de kyrkliga kulturvärdena, en s.k. kyrkoantikvarisk ersättning. Ersättningen skall utgå från och med år 2002 till och med år 2009. Den skall stegvis höjas från 50 miljoner kronor till 460 miljoner kronor per år. Anledningen till att ersättningen börjar utgå först år 2002 är att riksdagen ansåg att det fanns goda förutsättningar för att Svenska kyrkans kyrkobyggnader och de kyrkliga kulturminnena i övrigt skulle vara i ett allmänt sett gott skick vid relationsändringen och ett antal år därefter. När det gäller frågan om kyrkoantikvarisk ersättning efter år 2009 ansåg riksdagen att det var för tidigt att ange den ambitionsnivå som staten skall hålla efter den första tioårsperioden. Ambitionsnivån borde enligt riksdagen läggas fast först efter uppföljning och analys och därpå följande överväganden. Riksdagen betonade dock att utgångspunkten måste vara att staten långsiktigt skall ge ersättning för vård och underhåll av de kyrkliga kulturvärdena och att överväganden om ersättningens storlek efter tioårsperiodens utgång bör ske efter särskilda överläggningar mellan staten och Svenska kyrkan (prop. 1998/99:38, yttr. 1998/99:KrU3y, bet. 1998/99:KU18, rskr. 1998/99:176).

Utskottet finner inte anledning för riksdagen att gå ifrån sitt ställningstagande beträffande den kyrkoantikvariska ersättningen och anser i likhet med vad som då uttalades att underlaget för överläggningarna om ersättningen efter år 2009 bör tas fram i god tid, senast vid slutet av år 2008. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 33.

I motion 1999/2000:N388 (mp) framhålls att det är av yttersta vikt att de svenska kyrkorna bevaras till kommande generationer. Motionärerna påpekar att när byggnadsminnen, såsom kyrkor och biskopsgårdar, renoveras har länsstyrelsen en viktig uppgift att fylla vad avser *kunskapsspridning och tillsyn* (yrkande 15).

Utskottet vill påminna om att länsstyrelsen, enligt 1 kap. 2 § andra stycket KML, har tillsyn över kulturminnesvården i länet. Kyrkliga kulturminnen regleras i 4 kap. KML. Där framgår att för en kyrkobyggnad som uppförts före utgången av år 1939 eller som tillkommit därefter och som är märklig genom sitt kulturhistoriska värde krävs alltid tillstånd från länsstyrelsen för rivning, flyttning eller ombyggnad av byggnaden liksom för ingrepp i eller ändring av dess exteriör och interiör med dess fasta inredning och konstnärliga utsmyckning samt för ändring av dess färgsättning. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkor får avse hur ändringen skall utföras och den dokumentation som behövs. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1999/2000:N388 (mp) yrkande 15.

Bestämmelserna om användningen av de medel som disponeras av Kulturrådet och Stiftelsen Framtidens kultur bör enligt motion 1999/2000:Kr225 (c) ändras med syfte att göra bidrag till lokalhistorisk forskning och hembygdsforskning möjliga.

Utskottet påminner om att Stiftelsen Framtidens kultur arbetar utifrån de föreskrifter som fastställdes när stiftelsen bildades. Dessa föreskrifter kan inte ändras.

Kulturrådet disponerar medel för sektorsforskning vilka används till beställning av forskning och utvecklingsverksamhet inom rådets verksamhetsområde. Utskottet anser att riksdagen inte bör göra något uttalande i enlighet med motionen om användningen av de medel som Kulturrådet disponerar.

Utskottet vill i sammanhanget påminna om att studieförbunden – utifrån sina prioriteringar och värderingar – kan anordna studiecirkelar som syftar till att öka kunskaperna om hembygden och lokalhistorien.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Kr225 (c).

Unescos världsarvslista

I motionerna 1998/99:Kr201 (m) och 1999/2000:Kr202 (m) föreslår motionären att Falsterbonäset skall föras upp på Världsarvslistan. Motionären framhåller att Falsterbonäset är den lokal i världen som, vid sidan av Bosporen, passeras av flest flyttfåglar och att näset är unikt som naturmiljö.

Samma motionär föreslår i motion 1998/99:Kr202 att även Ystad och Eksjö skall föras upp på Världsarvslistan. Motionären påpekar att vad Ystad är i sten och korsvirke är Eksjö i trä.

Motionärerna bakom motion 1998/99:Kr219 (m) anser att det skånska slotts- och sjölandskapet väl uppfyller de sex kulturkriterier och fyra naturkriterier som fastställdes i Världsarvskonventionen. Motionärerna anser att regeringen bör uppdraga åt länsstyrelsen i Skåne län att tillsammans med RAÄ och Naturvårdsverket ta fram de nödvändiga nomineringshandlingarna.

Sverige har ratificerat dels 1954 års Unescokonvention om skydd för kulturendomar i händelse av väpnad konflikt (Haagkonventionen) jämte konventionens tilläggsprotokoll, dels 1972 års Unescokonvention om skydd för världens kultur- och naturarv (Världsarvskonventionen). Båda konventionerna har för Sveriges del trätt i kraft under år 1985.

Utskottet har tidigare behandlat motioner med liknande innehåll som de nu aktuella och då lämnat en utförlig redogörelse för Världsarvskonventionen. Utskottet hänvisar till dessa betänkanden (bet. 1996/97:KrU5 och bet. 1997/98:KrU12).

Världsarvskonventionen kräver att de länder som ansluter sig till konventionen har en lagstiftning, organisation och utbildning som garanterar att kultur- och naturvärden kan skyddas och vårdas. Världssamfundet, representerat av Unesco, vill primärt genom konventionsarbetet fästa uppmärksamheten på de mest representativa objekten och utveckla ett effektivt internationellt samarbete för att så vitt möjligt skapa garantier för att världsarvet

skyddas och kan överlämnas till kommande generationer i gott och autentiskt skick. Det bör emellertid understrykas att konventionen också mera allmänt handlar om skyddet för kulturarvet och då inte bara för de allra värdefullaste objekten.

I enlighet med vad som föreskrivs i Världsarvskonventionen har det bildats en mellanstatlig kommitté för skydd av världens kultur- och naturarv. Kommittén upprättar en lista över objekt som förklaras vara av denna dignitet, Världsarvslistan.

Nominering av ett objekt för uppförande på Världsarvslistan skall numera göras av varje lands regering hos Unesco före den 1 juli varje år. Sedan de nominerade objekten bedömts av rådgivande organ, International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) och World Conservation Union (IUCN), tas det slutliga beslutet av Världsarvskommittén som möts en gång per år, i december månad. I Sverige har regeringen uppdragit åt Statens naturvårdsverk och RAÄ att lämna förslag till objekt att föra upp på Världsarvslistan.

På Världsarvslistan finns nu upptagna mer än 500 objekt, varav merparten är kulturobjekt. De svenska objekt som inskrivits på listan är följande (beslutsår inom parentes):

- Drottningholms slott (1991),
- Birka/Hovgården i Mälaren (1993),
- Engelsbergs bruk i Fagersta kommun (1993),
- Hällristningarna i Tanum, Bohuslän (1994),
- Skogskyrkogården i Stockholm (1994),
- Hansastaden i Visby (1995),
- Gammelstads kyrkstad (1996),
- Lapponiaområdet i Norrbotten (natur- och kulturobjekt) (1996) och
- Örlogsstaden Karlskrona (1998).

Utskottet har inhämtat att regeringen till Unesco lämnat in ansökan beträffande Höga kusten och södra Ölands odlingslandskap. Beslut av Världsarvskommittén rörande dessa två väntas i december år 2000.

Utskottet har vidare inhämtat att ett nomineringsarbete – syftande till en ansökan från regeringen till Unesco före den 1 juli i år – påbörjats beträffande Falu gruva.

Utskottet anser liksom tidigare att det inte bör ankomma på riksdagen att göra några ställningstaganden då det gäller frågan om huruvida ett visst objekt bör uppföras på Världsarvslistan. Liksom hittills bör i första hand RAÄ och Naturvårdsverket som sakkunniga organ lämna förslag till regeringen rörande uppförande av nya svenska objekt på listan. Sådana förslag bör grundas på myndigheternas egna initiativ eller på initiativ av ägare eller förvaltare av kultur- eller naturobjekt eller av kommuner eller länsstyrelser där objekten är belägna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1998/99:Kr201 (m), 1998/99:Kr202 (m), 1998/99:Kr219 (m) och 1999/2000:Kr202 (m).

Utskottet hemställer

Organisationen inom kulturmiljöområdet

1. beträffande *ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr37 yrkande 1,
1998/99:Kr256 yrkande 7 och 1999/2000:Kr317 yrkande 10, samtliga
yrkanden i denna del,

res. 1 (m)

2. beträffande *renodling av RAÄ:s uppdrag*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr37 yrkande 1 i denna del,
1998/99:Kr256 yrkande 7 i denna del, 1998/99:Kr274 yrkande 40 och
1999/2000:Kr317 yrkande 10 i denna del,

res. 2 (m)

3. beträffande *sammanslagning av Naturvårdsverket och RAÄ*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr37 yrkande 2 och
1999/2000:Kr317 yrkande 10 i denna del,

4. beträffande *utredning om hur verksamheten inom kulturmiljöor-
ganisationen genomförts regionalt*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr275 yrkande 29,

5. beträffande *länsstyrelsernas personalresurser på kulturmiljöom-
rådet*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:315 yrkande 27,

Ändringar i kulturminneslagen

6. beträffande *kulturminneslagen in i miljöbalken*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr37 yrkande 3,

7. beträffande *kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr244, 1998/99:Kr245,
1998/99:Kr264 och 1998/99:MJ777 yrkande 4,

res. 3 (m, kd, c)

8. beträffande *avyttring av föremål från arkeologiska massfynd*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr247 och 1999/2000:Kr208,

9. beträffande *hobbylicens för metallsökare*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr216,

Fornfynd

10. beträffande *redovisning av hur det arkeologiska materialet tas
om hand*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr275 yrkande 30,

11. beträffande *placering av fornfynd*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr207,

res. 4 (1 m, c)

Skydd för vissa byggda och kulturpåverkade miljöer, m.m.

12. beträffande *smalspåret Växjö–Västervik som kulturresevat*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr267,

13. beträffande *skydd för Österlens fiskelägen*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr253,

14. beträffande fyren Pater Noster som kulturminne
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Kr251 och 1999/2000:
Kr252 i denna del,

res. 5 (1 m)

15. beträffande *Vadstena slott*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr302,

16. beträffande *Borghamnsskolan*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr303,

17. beträffande *utmarker på Öland*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr304,

18. beträffande *bidrag till linbanan mellan Forsby och Köping*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr249,

19. beträffande *bidrag till icke aktiva fiskehamnar*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr266, 1999/2000:Kr206 och
1999/2000:Kr301,

20. beträffande *finansieringen av fyren Pater Nosters renovering*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr252 i denna del,

21. beträffande *renovering av Vinäs slott*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr226,

22. beträffande *inventering av efterkrigstidens bebyggelse*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Bo507 yrkande 6,

23. beträffande *satsning på byggnadsvård*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:N388 yrkande 12,

res. 6 (mp)

24. beträffande *veteranbåtar*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr254,

Kyrkor

25. beträffande *en långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga
kulturvärdena*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr313 yrkande 33,

res. 7 (m, kd, c)

26. beträffande *kunskapsspridning och tillsyn*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:N388 yrkande 15,

Hembygdsforskning

27. beträffande *hembygdsforskning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Kr225,

Unescos världsarvslista

28. beträffande *Unescos världsarvslista*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr201, 1998/99:Kr202,
1998/99:Kr219 och 1999/2000:Kr202.

1999/2000:KrU13
Hemställan

På kulturutskottets vägnar

Inger Davidson

I beslutet har deltagit: Inger Davidson (kd), Åke Gustavsson (s), Agneta Ringman (s), Charlotta L Bjälkebring (v), Lennart Fridén (m), Eva Arvidsson (s), Jan Backman (m), Paavo Vallius (s), Lars Wegendal (s), Peter Pedersen (v), Dan Kihlström (kd), Roy Hansson (m), Ewa Larsson (mp), Birgitta Sellén (c), Hillevi Larsson (s), Anne-Katrine Dunker (m) och Gunilla Tjernberg (kd).

1. Ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården (mom. 1)

Lennart Fridén, Jan Backman, Roy Hansson och Anne-Katrine Dunker (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Ansvarsfördelning inom kulturmiljöområdet, m.m. som börjar med "Enligt utskottets uppfattning visar" och slutar med "delar, bör avslås av riksdagen" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna bakom motionerna 1998/99:Kr37 (m), 1998/99:Kr256 (m) och 1999/2000:Kr317 (m) anser utskottet att det skulle vara önskvärt med ett klargörande av ansvarsfördelningen inom kulturmiljöområdet mellan den centrala myndigheten, länsstyrelserna samt de regionala och lokala museerna.

Frågan har visst samband med Riksantikvarieämbetets roll, som utskottet behandlar i det följande. I det nu aktuella fallet inskränker sig utskottet till att uttala att länsstyrelserna skulle kunna utöva den regionala myndighetsfunktionen och sköta upphandling och kontroll av olika insatser medan länsmuseernas roll som kunskapscentrum och förmedlare av information om forskningsresultat skulle kunna renodlas.

Regeringen bör därför få i uppdrag att presentera ett förslag till ansvarsfördelning på kulturmiljöområdet i enlighet med det anförda. I anslutning till uppdraget bör regeringen även lämna förslag till en precisering av villkoren för statsbidrag.

Vad utskottet således anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Kr37 (m), 1998/99:Kr256 (m) och 1999/2000:Kr317 (m), samtliga motioner i motsvarande delar, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården* att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Kr37 yrkande 1, 1998/99:Kr256 yrkande 7 och 1999/2000:Kr317 yrkande 10, samtliga yrkanden i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Renodling av RAÄ:s uppdrag (mom. 2)

Lennart Fridén, Jan Backman, Roy Hansson och Anne-Katrine Dunker (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Ansvarsfördelning inom kulturmiljöområdet, m.m. som börjar med "Utskottet har förståelse" och slutar med "bör avslås av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det i och för sig är välkommet att en översyn nu har påbörjats inom Kulturdepartementet rörande RAÄ:s roller dels som central förvaltningsmyndighet, dels som utförare av arkeologiska undersökningar. En sådan begränsad översyn är emellertid långt ifrån tillräcklig. I likhet med

motionärerna bakom motionerna 1998/99:Kr37 (m), 1998/99:Kr256 (m) och 1999/2000:Kr317 (m) anser utskottet nämligen att det är angeläget att en mer långtgående utredning görs som syftar till att RAÄ skall bli en ren sektorsmyndighet utan egna genomföranderesurser.

Då det gäller förslaget --- (= utskottet 14 rader) --- grad tillgodosedda.

Vad utskottet således anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Kr37 (m) yrkande 1 i denna del, 1998/99:Kr256 (m) yrkande 7 i denna del, 1998/99:Kr274 (mp) yrkande 40 och 1999/2000:Kr317 (m) yrkande 10 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *renodling av RAÄ:s uppdrag*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Kr37 yrkande 1 i denna del, 1998/99:Kr256 yrkande 7 i denna del, 1998/99:Kr274 yrkande 40 och 1999/2000:Kr317 yrkande 10 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar (mom. 7)

Inger Davidson (kd), Lennart Fridén (m), Jan Backman (m), Dan Kihlström (kd), Roy Hansson (m), Birgitta Sellén (c), Anne-Katrine Dunker (m) och Gunilla Tjernberg (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar som börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”yrkande 4” bort ha följande lydelse:

Kostnadsansvaret vid arkeologiska undersökningar har ökat för markägaren under senare år. Utskottet anser i likhet med motionärerna bakom motionerna 1998/99:Kr244 (c), 1998/99:Kr245 (fp), 1998/99:Kr264 (kd) och 1998/99:MJ777 (m) yrkande 4 att kostnadsansvaret för markägaren vid dessa undersökningar bör begränsas och att regeringen bör pröva frågan om hur en rimlig balans skall kunna uppnås mellan statens och markägarens kostnadsansvar. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av ovannämnda motioner som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Kr244, 1998/99:Kr245, 1998/99:Kr264 och 1998/99:MJ777 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Placering av fornyfynd (mom. 11)

Roy Hansson (m) och Birgitta Sellén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Fornfynd som börjar med ”Utskottet anser” och slutar med ”Motionen avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att bestämmelserna i kulturminneslagen skall anpassas i enlighet med det förslag som väckts i motion 1999/2000:Kr207 (c). Regeringen bör således få i uppdrag att återkomma till riksdagen med lagförslag som syftar till att fornfynd skall placeras så nära fyndplatsen som möjligt med beaktande av att kriterier rörande säkerhet m.m. skall vara uppfyllda.

Vad utskottet således anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Kr207 (c) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *placering av fornfynd*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Kr207 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Fyren Pater Noster som kulturminne (mom. 14)

Lennart Fridén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Frågor om skydd för vissa särskilda byggnader, kulturmiljöer m.m. som börjar med ”Med hänvisning till att ” och slutar med ”denna del” bort ha följande lydelse:

Då det enligt KML är regeringen som meddelar bestämmelser om statliga byggnadsminnen bör riksdagen inte besluta i frågan huruvida ett särskilt statligt ägt objekt – t.ex. fyren Pater Noster som tas upp i de aktuella motionerna – skall förklaras för statligt byggnadsminne. Utskottet vill dock i sammanhanget poängtera att regeringen har ett övergripande kulturhistoriskt ansvar när det gäller alla av staten ägda byggnader, oavsett vilken myndighet som förvaltar ett enskilt objekt. Utskottet vill också framhålla att även de myndigheter som inte har som huvuduppgift att ta till vara kulturhistoriska intressen ändå har att iaktta vad som stadgas i KML. Enligt 1 kap. 1 § KML är det en nationell angelägenhet att skydda och vårda vårt kulturarv och ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön.

Utskottet anser att regeringen bör pröva den i motionerna aktualiserade frågan huruvida den statligt ägda fyren Pater Nosters kulturhistoriska värden beaktas i tillräcklig utsträckning eller om det behöver vidtas någon åtgärd. Riksdagen bör med anledning av motionerna 1999/2000:Kr251 (kd) och 1999/2000:Kr252 (m) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *fyren Pater Noster som kulturminne*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Kr251 och 1999/2000:Kr252 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Satsning på byggnadsvård (mom. 23)

1999/2000:KrU13
Reservationer

Ewa Larsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Vissa bevarandefrågor som börjar med "Utskottet påminner" och slutar med "yrkande 12" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som anförs i motion 1999/2000:N388 (mp) yrkande 12 om vikten av en rik och stimulerande kulturmiljö för en regions attraktivitet. En kraftfull och miljöinriktad satsning inom byggnadsvård, som även inkluderar byggnadshyttor, behövs för att öka sysselsättningen inom byggsektorn och bevara hantverkskunskap. Detta bör riksdagen med bifall till motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *satsning på byggnadsvård*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:N388 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. En långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga kulturvärdena (mom. 25)

Inger Davidson (kd), Lennart Fridén (m), Jan Backman (m), Dan Kihlström (kd), Roy Hansson (m), Birgitta Sellén (c), Anne-Katrine Dunker (m) och Gunilla Tjernberg (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande under rubriken Kyrkor som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "yrkande 33" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället och svenska folket. Den beräkning som gjorts i proposition 1998/99:38 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m. beträffande kostnaderna för vård och underhåll av de kyrkliga kulturvärdena är enligt vår uppfattning så grov att den är svår att ta ställning till. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag till en mer utförlig och långsiktig plan för finansieringen av de kyrkliga kulturvärdena än den regeringen presenterade i propositionen. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Kr313 (kd) yrkande 33 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *en långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga kulturvärdena*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Kr313 yrkande 33 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1. Länsstyrelsernas personalresurser på kulturmiljöområdet (mom. 5)

Ewa Larsson (mp) anför:

Jag har valt att inte reservera mig till förmån för motion Kr315 (mp) yrkande 27. Jag vill emellertid påminna om att det i den aktuella motionen understryks att länsstyrelserna har en viktig samordnande roll när det gäller det tvärssektoriella arbetet inom bl.a. kulturmiljöområdet och att arbetsbelastningen för personalen på länsstyrelserna har ökat i takt med att arbetsuppgifterna tilltagit. Jag utgår från att regeringen beaktar detta förhållande i kommande budgetproposition.

2. Kulturminneslagen in i miljöbalken (mom. 6)

Lennart Fridén, Jan Backman, Roy Hansson och Anne-Katrine Dunker (alla m) anför:

Även om vi har ställt oss bakom majoritetens förslag att avstyrka yrkande 3 i motion 1998/99:Kr37 (m) om att föra in KML i MB vill vi peka på att regeringen i propositionen Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (prop. 1998/99:114) framhållit vikten av att kulturmiljöerna uppmärksammas och att man genom att infoga kulturmiljömålen i den allmänna miljöpolitiken har lyft fram kulturmiljöfrågorna inom detta politikområde. Dessutom framhålls i propositionen vikten av att andra sektorer i sitt agerande är medvetna om och beaktar kulturmiljövårderna. Med vårt motionsyrkande syftade vi till att ytterligare underlätta skapandet av en helhetssyn inom kulturmiljövården och till att stimulera till tvärssektoriell samverkan.

3. Avyttring av föremål från arkeologiska massfynd (mom. 8)

Lennart Fridén (m) anför:

Jag har ställt mig bakom majoritetens förslag att avstyrka motionerna 1998/99:Kr247 (m) och 1999/2000:Kr208 (m) med tanke på att frågor rörande museernas insamlingspolicy skall redovisas i budgetpropositionen för år 2001. Jag vill ändå påpeka att frågan om försäljning av föremål från arkeologiska massfynd varit uppe till behandling under ett antal år och att regeringen, som disponerar över möjligheten att försälja ett antal av de miljontals skärvor som lyfts upp ur havet, redan våren 1998 aviserade att Regeringskansliet skulle redovisa ett förslag om museernas insamlingspolicy och därvid också frågor om avyttring av massfynd. Någon redovisning kom inte och jag förutsätter nu att frågan behandlas med den snabbhet som är möjlig.

4. Inventering av efterkrigstidens bebyggelse (mom. 22)

1999/2000:KrU13
Särskilda yttranden

Birgitta Sellén (c) anför:

Mot bakgrund av att det pågår arbete med förberedelser och metodutveckling för inventering av de senaste 50 årens bebyggelse och då arbetet med inventering även har påbörjats i begränsad omfattning har jag avstått från att yrka bifall till motion 1998/99:Bo507 (c) yrkande 6. Jag vill dock starkt understryka att det är viktigt att pågående och kommande arbete inom detta område avser både de stora städernas och de mindre städernas och tätorternas bebyggelse. Lika viktigt som det är att skaffa kunskap om skyddsvärda miljöer i de större städerna är det att bygga upp kunskapen om sådana miljöer i de mindre städerna och tätorterna.

5. Kunskapsspridning och tillsyn (mom. 26)

Ewa Larsson (mp) anför:

Jag vill i anslutning till motion 1999/2000:N388 (mp) yrkande 5 särskilt påpeka att länsstyrelsen inte bara *får* sprida kunskap om renoveringsarbete vad gäller kyrkor och biskopsgårdar, utan *bör* sprida denna kunskap.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	2
Motion väckt med anledning av proposition 1998/99:114.....	2
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998	2
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999	4
Utskottet	6
Inledning.....	6
Organisationen inom kulturmiljöområdet	6
Bakgrund.....	6
Ansvarsfördelning inom kulturmiljöområdet, m.m.	9
Ändringar i kulturminneslagen (1988:950).....	14
Kulturminneslagen in i miljöbalken	14
Kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar.....	14
Avyttring av föremål från arkeologiska massfynd	15
Hobbylicens för metallsökare.....	16
Fornfynd	16
Skydd för vissa byggda och kulturpåverkade miljöer, m.m.	18
Bakgrund.....	18
Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML)	18
Miljöbalken (MB).....	19
Plan- och bygglagen (1987:10), PBL	20
Statligt bidrag till kulturmiljövård m.m.	21
Frågor om skydd för vissa särskilda byggnader, kulturmiljöer m.m.	21
Frågor om statligt bidrag till kulturmiljövård.....	25
Vissa bevarandefrågor.....	27
Kyrkor.....	29
Hembygdsforskning.....	30
Unescos världsarvslista.....	30
Hemställen	32
Reservationer.....	35
1. Ansvarsfördelningen inom kulturmiljövården (mom. 1), (m).....	35
2. Renodling av RAÄ:s uppdrag (mom. 2), (m).....	35
3. Kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar (mom. 7), (m, kd, c)	36
4. Placering av fornfynd (mom. 11), (1 m, c).....	36
5. Fyren Pater Noster som kulturminne (mom. 14), (1 m).....	37
6. Satsning på byggnadsvård (mom. 23), (mp)	38
7. En långsiktig plan för finansiering av de kyrkliga kulturvärdena (mom. 25), (m, kd, c)	38
Särskilda yttranden	39
1. Länsstyrelsernas personalresurser på kulturmiljöområdet (mom. 5), (mp)	39
2. Kulturminneslagen in i miljöbalken (mom. 6), (m)	39

3. Avyttring av föremål från arkeologiska massfynd (mom. 8), (1 m)	39
4. Inventering av efterkrigstidens bebyggelse (mom. 22), (c).....	40
5. Kunskapspridning och tillsyn (mom. 26), (mp).....	40